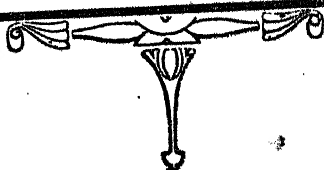
శ్రీరస్తు.

భక్తరామదాసు.

(హరికథ)

గ్రంథకర్త

"బాలభాగవతర్"

పి. ఎ. వి. ఎల్. ఎస్. ఎస్. దీక్షితదాసు.

మొదటి కూర్పు 1000.

నర్సాపురం.

1935.

[వెల 0—8—0.

శ్రీ రాజగోపాలపరబ్రహ్మణే నమః

ఉ॥ దాతలు, మిత్రసత్తము, లుదారచరిత్రులు, మద్ధితార్థ లీ
రీతిని రామదాసుచరిత్రము ముద్రణముంబొనర్పఁజే
యూతగ ద్రవ్యదానమిడి యూర్జితపుణ్యులు, తత్పవిత్రవి
ఖ్యాతుల దివ్యనామములఁగాంచుఁడిదే వివరింతునిర్వ్యుడన్.

శ్రీయుత కాచీభట్ల నరశింహంగారు	సోంపల్లె	8—0—0
డాక్టరు. టి. విశ్వనాథంగారు L. M. P.	పెనుగొండ	12—0—0
జవ్వాది అత్మయ్యనాయుడుగారు	పెనుగొండ	10—0—0
మాచిరాజు సుబ్బారావుగారు	సోంపల్లె	4—0—0
పొన్నాడ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	సోంపల్లె	2—0—0
సుతాపల్లి సుబ్బారావుగారు	రాజోలు	6—0—0
ధరణీప్రగడ వెంకటాప్రమయ్యగారు	రాజోలు	5—0—0
చింతా శివయ్యగారు	రాజోలు	1—0—0
సాతులూరు సుబ్బన్నగారు	రాజోలు	2—0—0
పి. అప్పిరెడ్డిగారు	పెనుగొండ	8—0—0
ఇందుకూరి సూర్యనారాయణరాజుగారు	దువ్వ	2—0—0
ఇందుకూరి రామచంద్రరాజుగారు (అధ్యక్షులు) భూపతిరాజు సూర్యనారాయణరాజుగారు ములుకుట్ల విశ్వనాథభాగవతర్ గారు వగైరా సంఘసభ్యులు	దువ్వ	10—0—0
లింగాల రామకృష్ణయ్యగారు	[illegible]	2—0—0
పెద్దింటి గోపాలాచార్యులుగారు	[illegible]	1—0—0
ఇందుకూరి వెంకట్రామరాజుగారు (అనే) తాతరాజుగారు	దువ్వ	2—0—0
కల్లేపల్లి గంగరాజుగారు	దువ్వ	1—0—0
సోమలంచి సత్యనారాయణ భాగవతర్ గారు	దువ్వ	1—0—0

ఓం

శ్రీరాజగోపాల పరబ్రహ్మణేనమః

భక్త రామదాసు.

(హరికథ)

గ్రంధకర్త

"బాలభాగవతర్"

పి. ఎ. వి. ఎల్. ఎన్. ఎస్. దీక్షితదాసు.

హారికథకుఁడు.

చంపకమాలిక.

హారికథలోనిమూల మెవఁడంతయెఱుంగనివాఁడు? దాన సం
స్ఫురణమొకింతకల్గిన రసజ్ఞులు మెత్తురుకాని శంకరా
భరణముఁ 'దారితోర' యను పట్టున గట్టిగలాగి, గూబకున్
జెఱ నఱచేతఁజూపి. కథఁ జెప్పుటలో నెపుడైన నొక్కమా
దిరియయి, గీటుదాటని సుధీనిధులిప్పుడు గవ్వకైన మా
రరు; కథకుండు లోకము 'మరమ్మతు' సేయఁగ నైతికంపు టా
దరువున రాజకీయవిపథంబుల, సాంఘికబంధజాత మా
నెఱసుఱఁజాటుపోటరిగ నిల్వవలెన్; స్వమతంబు బిట్టుపా
మరహృదయాలు సైతముఁజెమర్ప వచించెడి వక్త కావలెన్
గఱకుఁదనంబుతోడఁ జెలికారమొనర్పని గాత్రిమాధురిన్
దొరతెడుభక్తిఁ బాడవలె దోరగఁ; బూపబెడంగెసంగు హా
స్యరసముఁ జిల్కఁగావలె, లయన్ లయమై తగునృత్యచాతురిన్
నెరపవలెన్, గనుంగవ గుణింపవలెన్ నవహావభావముల్
చిఱుతఁదనాన నిల్లెదియొ చెప్పితి నానుడిఁ దప్పులున్న సా
దరమతులై క్షమింపుఁడు సదస్యులు నన్ శపియింపకియ్యెడన్.

ఉ॥ చేతములుల్లసిల్లి, కవిశేఖరులౌనన, నాంధ్రభూమి, వి
ఖ్యాతిగడించు సత్పదనికాయము పేరి „సిమెంటుపోత" నే
నాతిరచించుకోఁగలిగె నర్తనశాలల, నట్టి జాషువా
కైతకు నంజలించెదఁ నికారసుకబ్బపులాభ మబ్బఁగన్.

తొలి పలుకు.

పాఠక మహాశయులారా!

రామదాసుని పవిత్రచరిత్రము, కలియుగమున జీవన్ముక్తి నాశించు, ముముక్షువుల కాదర్శప్రాయమైనది. ఈమహనీయుఁడు యుగాంతరములనాటి వ్యక్తి కాక రమారమి రెండువందలఏబది సం॥ముల క్రితము జీవించియున్న చారిత్రిక పురుషుఁడగుటచే నవనాగరికుల నమ్మకకు కూడ వెలిగాఁడు. కేవల మార్తభక్తిచే రామచంద్రుని మనసు కరఁగించి తరించిన భక్తసత్తముఁడు.

రామదాసు బాల్యమున ప్రకృతిపూజాసక్తుఁడైనట్లు లీకథలో కల్పింపఁబడ్డది. ఆతని నుత్కృష్టమైన ప్రకృత్యారాధననుండి రాతిబొమ్మను నమ్మి పామరునిగ మార్చిన నాయవజ్ఞతకు విమర్శకులు పరిహసింతురేమో! ఆప్రకృతి సేవాపరాయణత్వ మస్థిరమై, జ్ఞానాజ్ఞానసంధ్యయై, బాల్యచాపల్యమునకు గురియైనది. లాటరీభాగ్యమువంటిది. పునాది కట్టుదిట్టములేనిది. ఆకారణముననే కబీరు బోధకు విలువ హెచ్చినది.

రఘురాముని ప్రమాదజనితమగు మరణము, రామునిమహిమచే పునర్జీవనము, కేవలము పామరులబారినుండి తప్పించుకొనుటకు, సేవంగీకరింపక తప్పినదికాదు.

రామలక్ష్మణులు సేవక వేషంబుల నవాబు యొడ్డోలగమున కరిగినప్పుడు తానీషాతోఁబాటు సదస్యులెల్లరకు తద్దర్శనభాగ్యము కలిగినది. అందు తానీషాకు జూపిన ఘనతయేమని యందురేమో! వస్తుతత్త్వజ్ఞానమెఱుఁగని మూఢులకు రత్నమైనను కాచమైనను నొక్కటియేకదా! సభికులకన్న తానాశాహా మిన్నయనుటకు తార్కాణ మతనికి రామునిచే జ్ఞాననేత్రము తాత్కాలికముగ ప్రసాదింపఁబడి, పూర్వజన్మసంస్మృతి కలిగించుటయే!

సరసులగు తామిందలి నెఱసుల్ మన్నించి నాభావ్యభ్యుదయము నాశింతురుగాక. ప్రూఫ్ దిద్దుటయందనుభవములేనివాఁడనగుటచే నం

దండక్కారము పొరపాట్లుండును. క్షమింపుఁడు. నాపొత్తమును పరిష్కరించుటకు శ్రమఁగొన్న మిత్రులు మ. రా. శ్రీ పండిత రుద్రరాజు నరశింహరాజుగారికిని, ముద్రణంబునకు వలయు ధనసాహాయ్యమొనర్చి నాకమితానందమొనగూర్చిన సుహృద్వ్రతంసులగు దాతలకును మత్కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనశతంబు లర్పించుచున్నాఁడను.

విధేయుఁడు,

దీక్షితులు.

సవరణ

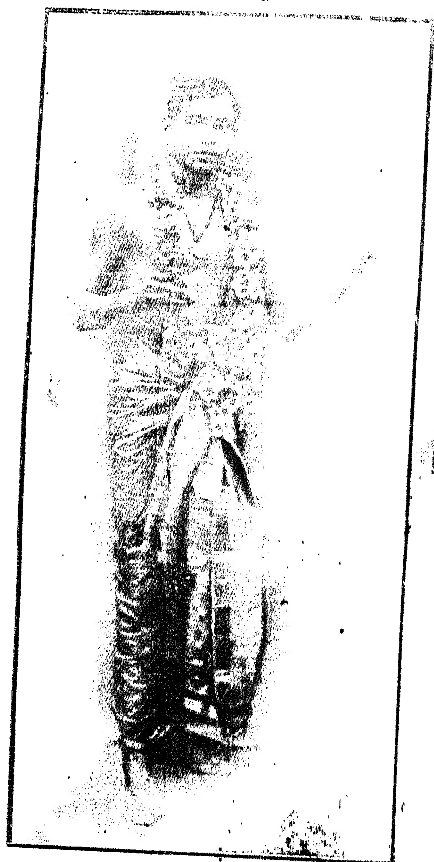
ప్రార్థనాదికమున „శ్రీరాఘోపతనూజ'' యను పద్యమునందలి నాల్గవపాదము „కారుణ్యామృతపూరపూరితకటాక్షా! ఘోరపాపక్షయా!'' యని మార్చి చదువుకొనఁగోరెదను.

హెచ్చరిక.

ఈగ్రంథమునందలి పద్యములుగాని, కీర్తనలుగాని, వ్రాతమూలమగు మాయనుమతిలేనిదే యెవ్వరును „ఫోనోగ్రాఫ్ రికార్డుల'' కుపయోగింపరాదు.

గ్రంథకర్త.

"BALABHAGAVATAR"

P. A. V. L. N. S. Deekshitulu Garu.

AUTHOR.

శ్రీరస్తు

భక్త రామదాసు.

శ్రీ రాడ్గోపతినూజ! భక్తహితకాంక్షీ! దివ్యతేజా! నమ
స్తే రాధారమణీమనోజ! మృదువంశీవాద్య చాతుర్య వి
సారా! పాలయమాం, పరాత్పర! పరంజానామినత్వాంవినా
కారుణ్యామృత గర్భిణీజలదవిఖ్యాతాక్ష! పాపక్షయా!

—♦ నాటకురంజి–చతురశ్రగతి. ♦—

[illegible]జగోపబాలా! జాలమేల!- రావేలఁజేసెదయ్య సాధుశీల ||రా||
అ|| ప|| ఈజన్మకీవే నాదైవమని- పూజసేతు నన్నుఁబ్రోవరావ దేవదేవ||రా||
(1) కరుణఁజూడుమంటి కరము మ్రొక్కుచుంటి-కన్నతండ్రివంటి నిన్నుఁ దమ్మికంటి
తెరవులేని భవసాగరమీదఁ జాల- దీక్షితాఖ్యపాల దీనబంధు గానలోల ||రా||

—♦ వినాయకస్తుతి. ♦—

ఉ|| ఈసరి కెవ్వఁడేని స్మరియింపక నిన్నొకకార్యమేనియున్
జేసియెఱుంగఁడే భయముచేతనొ! జానొక యద్దుపుల్ల నీ
వేసిన తాలుమాలయి మహీవలయంబు లయంబుకాదె? నీ
దాసుఁడ విఘ్నరాజ! దయఁదప్పక నన్ దరిచేర్చుమిత్తఱిన్

—♦ కాఫీ–చతురశ్రగతి. ♦—

ప|| గణపతి నినునే ననయముఁగొల్చెదఁ-గార్యభరమా వహింపఁగ
బిల్చెద ||గ||
అ|| ప|| కనుఁదెఱవని నావలన నేరమ్ము-కలుఁగ మన్నింప నీదేభారమ్ము||గ

(1) ఏక్షణమ్మ నీసాయము కలవాఁ-డేపనియును సాధించుట బలువా!
దీక్షితదాసావన! నీకడక-న్ద్రిప్పా మొఱ్ఱ- పరినాసన విడక ॥౧॥

—♦ సరస్వతీప్రార్థన. ♦—

మ॥ నినుఁగోడంట్రిముఁ బెట్టఁబోఁడుకద వాణీ! మాముపై గోసనాం
మునకో తెల్పుము; తచ్చరిత్రమున నీతుల్ జాటి నినోటఁ జె
ప్పిన రత్నంబులు రాలిపోవునో కో? నీవే కానిచో నాగు శే
షునికిన్ సాయమొసర్చువారెవరు? దాక్షిణ్యంబుతో భారతీ.

—♦ ఆనందభైరవి-చతురశ్రగతి. ♦—

ప॥ పంకజాసనునిరాణీ భారతి-పాలింపవె నీపదములు నమ్మితిఁ ॥పం॥

అ॥ ప॥ జంకుఁగొంకుఁ గూర్పకయ మత్కృత-వ్యాసరణి నడిపింపుము-
భాషాసతి ॥పం॥

చ॥ అంకమున జేర్చి సుతునట్టుల న-న్నాదరించుమ వీణాపుస్తకపాణీ
ఢంకాపై దెబ్బఁగొట్టి జయ మా-టంకమున్ లేక ... సఁగుము జననీ॥పం

(1) దానంబులలో విద్యాదాన ము-నూనపరానుగ్రహ వితరణశాలిని
మానినీమణీ! గానసుధారస-మాన నొసఁగి నన్ దనుపు దయామతి
ప్రాణపదము నీభిక్ష యౌఁడియెని-భక్తవరులకున్ । శిరాముదత్త
వేణీనిర్జిత బంభరశ్రేణి-వినుతిఁజేతు దీక్షితపరిపాలిని ॥పం॥

శా॥ నేత్రానందముఁగూర్చు పెన్నిధులు, నా నేర్చున్నవల్ యోగ్యతా
పత్రంబుల్ కనకంపు పట్టములు-నాపాలంబడన్ ద్వత్కృపా
మాత్రంబే కద కారణమ్ము నిను నే-స్తోత్రంబొనర్పంగి నే
మాత్రంబున్నది తెల్పి ప్రోవు మను-లోమశ్రేమ నో భారతీ.

సీ॥ ఉన్నదానికిఁ గ్రొత్తతెన్ను వన్నెయటన్న
మూర్తి మూఁతివిలుచు ముసుకఁద్రోకఁడు

ఉన్నదున్నటు. చెప్పుచున్న నిక్ష్వాకుల
కాలికుండనును నాగరికుఁ డొకఁడు
కతకేంటి ఒకపిట్ట కతసొప్పఁడని బిట్టు
చిరచిరలాడుఁ బామరుఁడొకండు
రాగమాలాపించి రక్తిముంపఁడు కర్మ
మను సరళిస్వరాధ్యాయి యొకఁడు
గీ|| ఇందఱను నొక్కసారి మెప్పించుశక్తి
బ్రహ్మకైనను గల్గదీ బ్రదుకున హరి
కథకుఁడై పట్టుకంటెను గలదె కష్ట
మంబు జోద్భవురాణి మాయమ్మ వాణి

* * ఆంజనేయస్తుతి. * *

కల్యాణి-రూపకము

ప|| శ్రీయాంజనేయ! యాశ్రితపాలన విధేయ ||శ్రీ||
అ|| [illegible] యమ్ముఁజేయు మప-జయము నవలనద్రోయ ||శ్రీ||
చ|| ధీయుత నేరాగ-ద్వేషమునకుఁ జాలక
ప్రాయమునఁ జిక్కి-తేఁ-బరిపరి నిన్ను మ్రొక్కితి ||శ్రీ||
(1) కాను మాంత్రికుఁడ నిన్ను-గట్టుకొను శక్తి కిన్
తేనెలొల్క నుతింప-ధీశూన్యుఁడఁ దలంప
మానుషదేహంబున-మస్తలు పశుసమానుఁడ
దీనుఁడఁ గరుణింపుమా-దీక్షిత పరిపాలుఁడ ||శ్రీ||

—♦ త్యాగరాజస్తవము. ♦—

ఉ|| తియ్యని తెల్గుబాసఁ గడిదేఱుకృతుల్ రచియించి, తంబురా
కొయ్యకు జీవదానమిడు కోమలకంఠము మేళవించి, రా
మయ్యను దన్మయత్వమున నాడియుఁబాడి తరించినట్టి త్యా
గయ్యను సంస్మరించు మనసా! మన సాధుగుణ ప్రవృత్తికై

కాంభోజి- చతురశ్రగతి.

ప॥ భజరేమానస! త్యాగరాజగురు- పరబ్రహ్మ మమమలం ఘనపాతక నిగళం ॥భ॥

అ॥ ప॥ విజితైహిక తాపత్రియ మఖండ-విజ్ఞానధన మమేయ సద్గుణం॥భ

(1) నాదబ్రహ్మోపాసన చతురం-నారదమునివర దర్శనాతురం - వాదతర్క విరహితమృదుశీలం-వర్ణిత సీతాపతి గుణజాలం ॥భ॥

(2) అక్షరానంద సామ్రాజ్యగతం-సాక్షాత్సగుణోపాసన నిరతం దీక్షితదాసాద్యభినుతపాదం-దినకరకులమణి నామవినోదం ॥భ॥

నారాయణదాసస్తుతి.

ఉ॥ గాయకుఁడై పరాత్పరుని గాథలువ్రాయుచుఁ బాడుచున్ దనున్
బాయని శిష్యలోకము నపారదయంగని యుద్ధరించుచున్
రాయల కొల్వులందు ,బళిరా'యని కీర్తిఁగొన్న మేటి నా
రాయణదాసు శేషఫణిరాజ వచోధనుఁబూజ చేసెదన్

కుకవివ్రశంస.

చ॥ కుకవుల నింద సేయుటది గొప్పకళంకము గ్రంధకర్త. కా
రక మొకఁడుంటచేతనె తిరంబుగఁ గబ్బపుఁజేలు పండు పం
టకొదవు దృష్టిదోషము లడంగుట లక్షనుహోపకారులన్
వికచ కృతజ్ఞతా కుసుమసృష్టి సమిష్టి గడింపఁ గొల్చెదన్

స్వీయవృత్తము.

సీ॥ అధికవిఖ్యాతిఁ బ్రచారసయమైయొప్పు
భార్గవగోత్ర సంభవుఁడ నేను
మానసీయంబు వైఖానస సద్వంశ
విస్తృతాంబుధి జలబిందు వేను

అమలకీర్తులు సీతమాంబాప్పలాచార్య
పుణ్యదంపతులకుఁ బుత్రుఁడేను
శ్రీరాజగోపాల చింతవామృత మహి
మ విరాజిత కవి కుమారుఁడేను

గీ॥ వందనీయుండు రామగోవింద శాస్త్రి
చరణ కమలాశ్రయముఁ బొందు ఛాత్రుఁడేను
హరికథకలోకమునఁ దప్పటడుఁగు లిడెడి
కుఱ్ఱలకుఁగుఱ్ఱ దీక్షితాఖ్యుండ నేను

గీ॥ అక్క చెల్లెండ్రు ముగ్గు రింకొక్కఁడగ్ర
జన్ముఁడెవ్వేళ మానసోత్సాహ మొసఁగి
నన్నుఁ దమప్రాణములకన్న మిన్నగాఁ ద
లంచి ప్రేమించుచుందురే కించలేక

ఉ॥ అన్నము పున్నెముల్ దెలియనట్టి కులాంగన సీత నాదు క
న్నన్న మెలంగుచుల్ సకల సౌఖ్యములన్ గయిసేయు బిడ్డలా!
కన్నకుమార్తెఁడుల్ సుతయుఁ గల్గుదురిర్వురు, వారు వచ్చి రా
కున్న తమాషబాష శ్రవణోత్సవమున్ ఘటియింతు రిత్యమున్.

చ॥ కులుకుచు హావభావములకు న్నెలవై, కొతలంకయోగి పా
టల వినిపించి యేదియొ యడాపుడిసేయును మత్తనూజుఁడే
ఫలమిడఁజాలునో యతని భావిచరిత్రము! దాస్యవృత్తికిన్
దొలఁగి సుఖింప నీశ్వరుఁడు తోడయి వాని సముద్ధరించుతన్

ఉ॥ భూరియశంబు సంపదలు భోగములన్ గనినారు పూర్వులా
దారిని లేమిపేరి దృషదంబులఁ దా నరికట్టి రెక్కలా
ధారముఁజూపె మాకిపుడు దైవము; పన్నులబాధఁగూర్ప స
ర్కారొక సెంటు భూమియును గల్గను మాడుతరాలనుండియున్

చ॥ అదియిది ధర్మకార్య మహితాచరణంబున మేముఁగూడ స
మ్మదము గడించుమన్న నెటు? ,,బుద్ధులు భూముల నేల కర్మగ

డిదలను గాయు"మాను; వికటించు నదృష్టముచేత నట్టి సం
పదలకుఁ బెట్టిపుట్ట మనవద్యగతిన్ దొలిపుట్టువంమునన్

గీ॥ ఇంటిపేరుననిల్చె మాతోంటిభాగ్య
మంటకేయడ్డు? మేము 'పెద్దింటి' వార
మగుట, నిప్పుడైనఁ గానునను గతిలేదు
నూటికిన్ జచ్చులేదు నామాట నిజము

— మిత్రప్రశంస. —

గీ॥ నన్నుఁదనలోన, నాలోనఁ దన్నుఁజూచు
కొనెడి పోడూరివంశ దుగ్ధనిధి విధుఁడు
'నాగరాజ'ను మిత్రుడెన్నఁగ మదీయ
పూర్వభవ పుణ్యరాశియై మూర్తిఁదాల్చె

— మనవిసేత. —

ఉ॥ నాలుగు నక్కరంబులు వినా ఘనపాండితి దక్కలేదు నా
పాలున కీజగంబున, విపర్యయమేమొ రసజ్ఞులార! మీ
జాలికి జోలి పట్టుట యసాధ్యము కాదను నమ్మకంబు నా
కేలన కంటఁగట్టె గిలికింపఁగ నెద్దియొ దివ్యలేఖినిన్

ఉ॥ నాతలఁదన్ను సత్కవు లనంతము గాఁగలరన్న భీతి నా
వ్రాతల నడ్డబోదు, భగవంతుఁడొసంగిన శక్తి లేశ మే
పాతకి చంపుకోఁగలఁడపభ్రమ, నీశ్వర సన్నిధాన మం
దాతఁడు తప్పిపుచ్చఁగలఁడా? తనతప్పిద మెట్టులేనియున్

ఉ॥ సాహసముండవచ్చు, పయిసాగడియింపఁగవచ్చు. మాదృశుల్
తాహతుమాలు ధోరణిఁ గుతర్కములన్ బచరించి పండిత
స్నేహవిదూరులై మనుటచేఁగల లాభమదేమి? త్వత్కృపా
దోహదభాగ్య మాశిషముతో దయసేయుఁడు శేముషీనిధుల్

కవిత్వము.

సీ॥ పైఁబటారమ్ము లోపల లొటారము, కలుఁ
హీనకవితయె "పిండిలేనిరొట్టె"
సరుకుండియును 'బాగ్రిమిసరినోటు' మతలబు
వెల్లడించుకైత "పుల్లరొట్టె"
సాహిత్యకక్షదోడు సరిక్రొత్త భావాల
గడిదేలు కవితయో "కమ్మరొట్టె"
జారుగుండెలలోనఁ జతురత శబ్దించు
రాణ భావకవిత "నానురొట్టె"
గీ॥ పోల్చ "జిహ్వకు నొకరుచి పుఱ్ఱె కొక్క
బుద్ధి" యనురీతి లోకుల మూలధనము
గాన దేనికి దానికే కలదు విలువ
మాటవెలితియెగాని విమర్శలేల?

హితోపదేశము.

గీ॥ సుజనులార! 'జపాను' వస్తువులఁబోలె
నమ్మరానట్టి మన జీవితమ్ములెప్పుడు
దిక్కుయుక్కు మొక్కులేక, 'చిటుక్కు'మనునొ
మించిపోనీక పుణ్య మార్జించుకొనుఁడు
చ॥ అరయును రెండురెండు పదులాయువు నమ్మఁడు [illegible]
దరహాసముమీద నీగడువు దాటినచో నమ్మతక్కనిమ్మ [illegible]
దొరలనవచ్చు హైందవులు, తొల్తనె మేలుకొనుండు [illegible]
కర భవవార్ధిఁ గడచి కన్గొన సూక్ష్మములోన మోక్ష [illegible]

కన్నడ-చతురశ్రగతి.

ప॥ కలిలో హరినామస్మరణకన్న-కలదె తారకము [illegible]
అ॥ ప॥ పలుతెఱఁగులఁ జింతింతురేల? [illegible]
ధృతిజార ॥క॥

(1) యజ్ఞయాగాదులఁ జపతపంబు-లాచరించి తరియింతురన వీల?
అజ్ఞతకద! ,,యుట్టికెగుర లేని-యమ్మ స్వర్గమున కెగిరెనసులీలఁ||గ||

గీ|| ,,హోమియోపతి'' మాత్రతో రామనామ
మైన యనందగు నద్భుత గుణమునకును
సూక్ష్మరూపంబునకు వాడి చూడుఁడంచు
గల యథార్థముమీక నిక్కముగ తోఁచు

ఉ|| కొండలపాటుతీరఁ దనకున్ లభియించు గురూపదేశముఁ
బొంది, జపించి తారకము మోక్షరమఁ గయికొన్న రామదా
సుం దలపోయఁ జిత్తపరిశుద్ధి నడంగదె పాపపుంజ మే
సందడిలేని డెందముల సాంగముగా వినుఁడయ్య తత్త్వార్థులఁ

చ|| తనకవితామృతోరుఝరి ,,దాశరధీ కరుణాపయోనిధీ''
యనుమకుటంబు తావుగ, త్రయంబక శీర్షవిముక్తమైన గం
గను నుపమింప నెల్లెడ నఖండముగాఁ బ్రవహించె [illegible]
త్మని నలరించె నా సుగుణభూషణు సత్[illegible] సేవచించెదఁ

శ్రీ

భక్తరామదాసు

కథాప్రారంభము.

కల్యాణి-రూపకము

ప॥ రామదాసచరితము వినరండు సుజనులార! సత్పురుషులార ॥రా॥

అ॥ ప॥ భీమభవార్ణవము దాటువిధముఁ గనుగొనుఁడు వేవేగ ॥రా॥

చ॥ కామితమొడఁగూర్చు తారకము జపించుచున్ ఏకముగ
ధాముమునకు రాముని కృపఁ దొరకిన మహాత్ముఁ గంటి ॥రా॥

*1) క[illegible]లో [illegible]వన్ముక్తినిఁగన్న భక్తమణిమాలిక
నలరు మేరు[illegible] గోపన్న! అతని కతఁడే పోలిక
కాలువమరియుఁ బాడుపొట్టకూటికాత్మ స్వాతంత్ర్యముఁ
దొలఁగఁ బ్రోసికొనఁడు వైవమాషణఁ గలనైన వినుఁడు ॥రా॥

* గీ॥ "అబుహాస్సను కుతుబుశాహా" యభిధానుఁ
డేలు గోల్కొండరాష్ట్ర ప్రపాలనమున
కంకితంబయి, సామరస్యమున మెలఁగు
ప్రజల నలరారు నేల్కొండ పల్లెయందు.

---

(1) క్రీ॥ శ॥ 1658 87 వఱకు అబూహసన్ కుతుబ్ శాహా యను [illegible]
గోల్కొండరాష్ట్రమును పరిపాలించెను. హిందూముసల్మా[illegible]
యిద్దర నాతఁడు సమముగా గౌరవించి [illegible]
ప్రజలాతని మెచ్చి "తాన్ శాహా" యని పిలుచుచుండిరి. "తాన్ శాహా"
యనఁగా "మంచిరాజు" అని యర్థము. "తాన్ శాహా" [illegible]
క్రమముగా "తానిషా" యను రూపాంతరము [illegible]

మంజరి-సారంగ

కంచర్లకులాంబుధి చంద్రుండు లింగన మంత్రియను ఘనుండు
అంచితముగఁ గామాంబ పేరిడి యిల్లాలిఁగూడి సుఖముండు
అతఁడాత్రేయసగోత్రుఁడాది శాఖావలంబకుఁడు మఱియు
సతతము భగవత్పాద సేవనా రతి మోదాశ్రులఁ గురియు
ఆపుణ్యదంపతుల భవార్ణవంబవలీలను దాటింప
గోపన యను పుత్రుఁడు కర్ణధారుఁడై పుట్టె యశముఁ బెంప

చ॥ గొనములకాటపట్టు; పసికూనయె కాని, మనీషులెంతురా
తనిఁ దనలే బుజాలపయిఁదాల్చె జరాన్వితశీర్షమంచు, గో
పన కిఁక వ్రేలువంచి తెలుపంగ సరియెవ్వఁడు? పూవుపుట్టినం
తనెగడు సౌరభమ్మను బుధప్రతిపాదన సార్థకంబగుగ

ఆనంద భైరవి-ఖండగతి.

ప॥ గోపన్న బాల్యమిది-గో యిట్లు కడచెనని

అ॥ ప॥ సాపుత్రాయఁగ శక్తి-చాలునా లేఖినికి ॥గో॥

మి॥ పాత్రిపుఁగోరి యుండొరు-త్రోపిడి కోపిగుణము
"లో పుణ్యచరిత! నే-నుంటి నేనుంటి" నన ॥గో॥

(1) వినయదృక్సమరాజి-విబుధులఁదనుపు సోద
రుని భంగి నాదరిం-చును కన్న నిర్థపేద
ననయము చింతించు న-నంత సృష్టిమూలముఁ
దనమదిఁ బలుయోచన-లెనసి సలుప నాలము ॥గో॥

చ॥ కలిగెడు బాటసారి యఱకాలికి బాధయటంచు, గాజుపెం
కుల శితకంటకాలఁ గనుగొన్న మఱుక్షణ మేరి పారవే
యు లలితవర్తనంబున; మహోపకృతిన్ గతిమాలు పేదవా
రలకొక పెద్దదిక్కుగ మెలంగఁజూడీ తలలోని నాలుకే.

గీ. బాలభటభావ మైదేంద్ర ప్రియమంచె
సద్గుసేవకు వానిఁ బ్రోత్సాహపరచె
నాతఁడాలించి గీతారహస్యమొందు
పండితుల నోటఁ బ్రకృతి తత్వమునఁజిక్కె.

కాఫీ మిశ్రగతి (గేయము)

ప॥ బలితమగు నజ్ఞానభిత్తికఁ
దొలఁగఁద్రోయుచు నన్ను నీలోఁ
అ॥ ప॥ గలుపుకొను మానందవీధిని-నిలిచి యాడెదను
ఓ ప్రేమమయ! కలకంఠ నిస్వన-మొలయఁబాడెదను ॥బ॥

౨

పచ్చికను బవళించి తన్మృదు
భావమున నిన్ను గవుఁగలించిన
యట్టి సుఖమొందియును లేచిన-యంతమరచెదను
ఓ ప్రేమమయ! నాలో నవిద్యను-గొట్టవెరచెదను ॥బ॥

౩

నీలమేఘముఁ గనినయంతనె
నీవయని తోఁచియును నదిపెను
గాలిరొదలో మాయమైచనఁ-గలవరించెదను
ఓ ప్రేమమయ! సత్యమున కెడమై-పలవరించెదను ॥బ

౪

పూలగమి నీమందహాసము
పూర్వగతిఁ దిలకించెదను జీ
వాల దృగ్జాలముల నీ తేజంబుఁ గాంచెదను
ఓ ప్రేమమయ! నేనంతలోనవి విస్మరించెదను ॥బ॥

౫

కోలకులంపుల విరియు కెంద
మ్మల ముదంబలరంగఁగని నీ
సలలితారుణ మృదుపదంబుల- జ్ఞప్తిఁ బొంగెదను
ఓ ప్రేమమయ! నాతలఁపు నిలకడ-లేక క్రుంగెదను ॥బ॥

గీ॥ అనుచుఁదన లేయెడంద భావాంకురములు
పుట్టి గిట్టుచు సుగ మరికట్టుచుండఁ
బ్రకృతి జిజ్ఞాసఁదవులు డింభకుని బడికిఁ
బనుప యోచించి జనకుఁడు పలికెనిట్లు

తోడి-రూపకము.

ప॥ ఒజ్జలకడ విద్య నేర్వు-మోయి తండ్రినీవు
అ॥ ప॥ సజ్జన మైత్రిన్ గడించు-సద్గతి కది తా ॥వొ॥
(1) కల్లలాడఁ జనదు కష్ట-కాలమైనఁగాని
ప్రల్లదుఁడై నరుఁడు సలుప-రాదు ధర్మహాని ॥వొ॥
(2) గురుని దైవమని తలంచి-కొలువ వలయు సతతము
తఱచు తెలియు నీతుల నా-చరణ నిడుట హితము ॥మొ॥

గీ॥ అటుల బుధులఁ గలిపి గోపన్న నప్పు
డక్షరాభ్యాస మొనరించి శిక్షఁబొందఁ
బంపెఁ దమయూరఁగల ధర్మపాఠశాల
కభ్యుదయ మాసఁజేసి లింగన్నమంత్రి.

సీ॥ రైతుబిడ్డల మార్కులను నాస మురిపించి
కూరనారయు నేరు కొనెడివాఁడు
కుండలు డింకీలుగొట్ట జీతాల్ రాక
బోర్డుపై దుమ్మెత్తి పోయువాఁడు
నాస్తియా నిజబోధనాశక్తి నెట్టులో
ఉట్టుకొట్టులఁగూడఁ దీయువాఁడు
తనసంచికట్టు వైద్యాన గ్రామసుల
మంచి టానిక్కు మటాయించువాఁడు

గీ॥ చాటుమాటులఁ బ్రెసిడెంటు చావుగోరి
చేతబడి తంత్రములను యోచించు మూర్ఖుఁ
డొకఁ డుపాధ్యాయవృత్తి నాయూరఁ గలఁడు
"పిలక ఎలకయ్య పంతులు" పేరి వాఁడు.

ఉ॥ ఎత్తునఁబడ్డగొడ్డు వయసేబదిలో "టు"యినింగు గడ్డుమై
సత్తువలేదుకాని, పయిసాయనినక్క భ్రమపోదు, మేటియౌ
బెత్తపుజోదు పొడుబడి పిల్లలయల్లరి వేడియన్న ఘుం
మత్తున కడ్డురామ, కవితానసచోరుఁ డతండు మూర్ఖుఁడే!

ఉ॥ ఉత్తరకట్టు గౌరవము నొందినధోవతి, వీపుమీద కిం
చిత్తొకమాలగా నతుకుఁజేర్చిన కోటికి నాలుపగ్గపుం
బొత్తునఁ గోలయద్దముల పొందికనొప్పు సులోచనాల జో
డెత్తుడుగడ్డ లాకృతి వహించిన పాగయు వానికే తగుఁ.

గీ॥ తన్నుగాని మెచ్చుచుండు, నింతకునతండు
మున్నుగడ్డము త్రిప్పుచుకొన్న లేది
సరిగఁదా నిగ్గుచు నేర్పరి తనాన
కీర్తిఁబొంద "రిసెర్చివర్కింగు కమిటి"

మంజరి-ధన్యాసి

తనక్రొత్త శిష్యునకు 'నోనమాలు'-నెనరుమై వ్రాసియిచ్చి
పునరుత్సాహము కొర కొక చిటికెడు-పొడుముఁబీల్చి కనువిచ్చి
కంటిజోడు సవరించి చావుకే-కను "సైలెన్సని యార్చి
పంటిబలము వ్యాయామమునఁగూర్చ-బటాణీలఁ దిననేర్చి
"బాలురార! మనవలె జీవులెల్లఁ-బ్రాణయుతములే కనుక
తాలిమివహించి భూతదయ నెరపఁ-దగు నివ్విధివ్వియనక"
అనిపాఠముఁ జెప్పువేళ గోపన-యట్టులేచి "గురువర్య!
మనమున సందియమెడప మిమువేడు-కొనెద నొందు గుణధుర్య!

గీ॥ కలవు జీవులుఁ జలములఁ గలవుగాలిఁ
బాదముద్రాంకితంబగు మేదినిఁగల
"ఆత్మవత్సర్వభూతాని" యనుచు నీతి
నిలుపుకొన మానవునకెందుఁ గలదుతావు?

గీ॥ పూలుఫలించి సృష్టిబీజాల ధాత్రిఁ
జల్లుమనుముందె 'పురిటిలో సందికొట్టు'
దైవపూజకుఁ గుసుమ సంతతులఁగోయ
పాపమా! పుణ్యమా? యని ప్రశ్నఁజేతు.

గీ॥ గాలిఁబీల్చక క్షణమైనఁ గడుపఁబోదు
కూడుగానిన మలమలమాడుఁబోట
నీరుఁగ్రోలక తృష్ణచల్లార దవనిఁ
గాలుమోపక యంతరిక్షమున కెగరి
పోదుమన నందు జీవులపుట్ట; మనుజుఁ
"డాత్మవత్సర్వభూతాని" యనుచు నిష్ఠ
నాచరించుట తాఁ జచ్చియా? బ్రతికియా?

మ॥ తడబాటేమియునొంద కట్లడుగఁగ్రోధమ్మని గోపన్న "నో
బడవా! నీతల తిక్క ప్రశ్నలకు నాప్రత్యుత్తరంబిద్ది" యం
చొడిపెట్టెఁ జెవులయ్యవారు, విజయంబూహించి బెత్తముతో
వాడలంగొట్టెను వానిఁ? దయ్యములముందాబిడ్డ"లో దైవమా.

గీ॥ బడివిడుపుగంటఁగొట్టి యాబాలకుల వి
శాలమౌబయలులో వరుసగనునిలిపి,
చూచి. వ్యాయామమున్నేర్పుచున్న వేళ
గోపనమనంబు జగదీశుఁ గొలిచెనిట్లు.

కేదారగౌళ-చతురశ్రగతి

ప॥ నేల, నింగి, దిక్తటములనిండిన-నీరజాక్ష! యిదెవందనమ్ము ॥నే॥

అ॥ ప॥ చాలనాల్గువర్ణములకిక్క—యౌ-జగన్నాథ! కొనువందనము ॥నే॥

(1) ఊర్పుపోతతీతల సృష్టిలయము-లొనరించుతండ్రి! వందనము
దరోద్ధతి బలిఁ బాదహతి రసా-తలికిఁద్రొక్కు ప్రభు!వందనము ॥నే॥

(2) కలితశంఖచక్రాయుధమండిత-కరకమల నీకు వందనము
బళి! చతుర్ముఖబ్రహ్మఁగను శ్రీని-వాసవత్స! యిదె వందనము ॥నే॥

చ॥ జనకునభీష్టమున్ నెఱపఁజాలి జముక్ దలపించు నోజప
ట్లను వినయంబుతో మెలగుటక్ సమలెన్మిది దాటె నూకదం
పునఁబడి; జన్మసార్థకతఁబొందెడి విద్యలభింపదయ్యె గో
పనకు జిఘృక్షుడై ప్రకృతిభావరహస్యముఁగోరి యాతఁడున్.

కం॥ పరిపరివిధముల యోచన
నెఱపెడిచో, బ్రహ్మచర్య నిష్టఁదవులఁగా
జరిగె నుపనయన మతనికి
మఱి నాల్గేండ్లకుఁ బెండ్లిమాటలువచ్చెన్

గీ॥ ప్రథితసత్కారకాండ మాశైనఁ బెండ్లి
కొడుకుచూడ్కులుముగిసిన కొంతవడికి
వధూవుతండ్రి విజ్ఞమ్ముఁడై "బావగారి
కింతకట్నపుభ్రభావం సెలవీయుఁ" డనుచు.

చ॥ అటు తనుఁ బ్రశ్నఁజేసి, తుదకప్పులపాలయిపోము నంచు సం
కటపడు భావమాతని ముఖానగ్రహించుట, జాలినొంది "యా
కటికయి నాకుమారుఁ దమకమ్మను, నాకయి దాచుకొందు, మీ
రటుపటుఁజెందఁబోకుఁడభయంబనె లింగనసాదరంబుగన్

గీ॥ దప్పిఁగొనునాతఁ డమృతసంతర్పణమున
నలరురీతిని గ్రొత్తవియ్యంకుఁడలరి
తనకొమరి కమలనొసఁగి గోపనకుఁ బరిణ
యోత్సవంబొనర్చె నిష్ఠురమొదవకుండ.

ఉ॥ పెండిలిముచ్చటల్ గడిచె పెద్దగ, నట్లొక కొన్నినాళ్ళకు
ద్దండపరీక్షలోఁగిన విధంబున డెందముసందడింప ఖి
న్నుండయి "మానవుండెటు ఘనుండగు? స్వార్థపరత్వమన్ననో
మొండతగాని" యంచను నిమేషము గోపన యోజసేయుచున్

సారంగ-ఖండగతి (గేయము)

ప॥ జ్ఞానమునకిక్క - నర - జన్మ దుర్లభమే మొ
కానియాసలనీను - కల్పతరువగుట

అ॥ ప॥ నేనిది మెచ్చనో దేవా! — వడినన్ను
దీనికిఁ దెలియఁజేయు లేవా?..............॥జ్ఞా॥

౨

కొమ్మమావి చివురు జొం - పమ్ములఁ మెక్కి, నా
కోర్కె తీరగను బుం - స్కోకిలమునై - నీ
ప్రేమగీతముఁ బాడుకొందుఁ - బొరపొచ్చ
మేమిలేకను హాయి నుందు..............॥జ్ఞా॥

౩

అందమగు విరితండ - మందొక్క సుమమ[illegible]
చిందిలుచు సౌరభముఁ - జిఱుగాలిఁ గ[illegible] నీ
మందహాసముఁ బంచుకొందు - సామి! నా
మనసెంతొ పరితృప్తిఁజెందు..............॥జ్ఞా॥

౪

కుసుమాసవద్రవముఁ - గ్రోలి, ఘుమ్మలి మధుర
రసము చిప్పిలు వేణు - రావంబునను శ్రుతిన్
విసరనిమ్మా షట్పదమునై - తండ్రి! నా
యసమఝాంకృతులలో లయమై...........॥జ్ఞా॥

౫

నే మాలతీలతా రామమై, నినుగున్న
మామిడిగఁ బోల్చి నా - కోమలకరాలఁ
బ్రేమ మీరఁగఁ గౌఁగలింతు - నాప్రణయ
సామర్థ్యమే మొ చూపింతు..............॥జ్ఞా॥

౬

నీలాంబుదంబీవు-నీచాటునన్ దటి
న్మాలనై డాగి సువి-శాలమగా నీసృష్టి
జాలముతో దోబూచులాడ-ముచ్చటలు
జాలువారెడు మదిని వేడ! ... ... ||జా||

౭

పేరెములువాఱు సెల-యేఱునై, నీదివ్య
కారుణ్యాలహరిం జెలు-వాఱు సత్యముజగతి
నోరూర వినిపింతుం జూడు-నాజలజ
లారావవాక్పటిమనేడు ... ... ||జా||

సీ|| ప్రకృతిలీనుండుగా స్వభావమున నలరి
ఈశునట్లు వేడు, మఱలం దదాశయమ్ము
మార్చుకొనెనేమి పిలిపిచ్చిమతమొకాని
అతండు నైరాశ్యశీత మిట్లాలపించు.

సీ|| తతమహాకార మకరంద ధారంజొక్కి
పరభృతపదానుభవ వైభవంబుం గోరం
గాని చిఱురెక్క సారించు లోనం దొడరు
కాకిముకుపోటుం దలంచి బెంగటిలుమనసు.

సీ|| సౌరభనిమంత్రితానిలాస్త్రుచయమేసి
జీవపాళినిమురిపించు పూవునాటు
కాసవడు దంతలో నడియాస తోంచు
గోసగిల్లున కెడంద గగ్గోలుం బడుట

సీ|| కడునిరాడంబరముం దృష్టింగలి నాటి
పొట్టమంటకుం దగు పొల్లుంబోసికొనెడి
పులుంగులం దొఱ్ఱదానసై పోదుమన్న
వ్యాధుని తుపాకిగుండుదెబ్బకును వెఱతు

గీ॥ పత్త్రిపల్లవకుసుమ సత్ఫలమనోజ్ఞ
కుజములై మాపఱకుఁ గన్నుఁగుట్టఁజేయ
మనసుపుట్టియు భయదగ్రీష్మప్రతాప
శాసనకఠోరతకు హతాశను దళింతు

గీ॥ మృదుశనూలత మిలమిల మెఱయఁగవికు
మారునుపమల కుపమేయ గౌరవంబు
బొంద నేనొక్క తృణకణంబుగనుమార
మనుజచరణాంకితానలంబున నళింతు

గీ॥ చిత్రిశశలూరు పక్షవిక్షేపణమున
గులికియాడు సీతాశోకచిలుకనాట
కలరెదన్గాని దానిపూర్వాశ్రిమంపు
దుష్కులీనత వెగటుగాఁదోఁచు నాకు

మంజరి–నీలాంబరి

అట్టుల నవీనభావోన్మాదుం డైన తమసుతున్ గాంచి
బిట్టువగచి తలిదండ్రులాతనికిఁ బిచ్చిపట్టెననియెంచి
కోడలత్తరిన్ వ్యక్తురాలగుటఁ గొంత మేలుగఁదలంచి
నాడెముహూర్తంబునిచి పునస్సంధానంబుంబొనరించి
తమయింటి కావెఁగొనివచ్చిరైనఁ దానఫలము లేకుండెఁ
గ్రమముగ గోపనధోరణియు క్షాలకమ్మకట మాఱుచుండె.

చ॥ తగునుపదేష్టకోసము సదాపలవించుచుఁ దానుదిన్నచో
టఁ గుసుకుఁ గుక్కచోటఁ దినుటల్విడి, త్రిమ్మఱుఁ బెక్కు
[భూములన్
బగలిది, రాత్రియిద్దియను భావములేక; లభింపఁడట్టి వాఁ
డగపడుఁ జిల్మగొట్టుపుమహాత్ముఁడె తానెటకేగిచూచినన్

గీ॥ అంత తనకర్మ పరిపక్వమయ్యెననఁగ
నదరెఁ గుడికన్ను శుభశకునంబులాదవె,
నొక్కవనసీమఁ దిరుగాడుచుండ నడరె
ఖేదమునడంచు సాధుభానూదయంబు.

సీ॥ కరఁగిపోసిన సాత్త్వికప్రతిమాయన
నాకర్షణీయ దేహంబుతోడ
త్రిస్థాయిఁ మ్రోగుఁ దంత్రీనాదమో యన
రవత్రుటుల్ల గాత్రమర్యాదతోడ
అతినిరాడంబరమైన జీవికఁజాట
నొప్పారు టెంకాయచిప్పతోడ
మనసిజుఁదూపునాటని తనుత్రాణమో
యనఁదాల్చు జేగురుటంగితోడ

గీ॥ దనరి, జంగమతీర్థమో యనఁగ బీరు
పారవశ్యమ్మునకులోఁగి ప్రకృతికాంత
చేష్టలన్ డిందిచూడ వేంచేసె నాట
పాటలన్ రామనామప్రభావమడర.

—♦ గౌళిపంతు–ఖండజాతి త్రిపుట ♦—

ప॥ జానకీరమణ-సకలసద్గుణాభరణ-భవాబ్ధితరణ ॥జా॥

అ॥ ప॥ దానవమదహరణ-దశరథానందకరణ-మౌనినుతచరణ ॥జా॥

(1) నీలనీరదశ్యామ-నిరుపమతారకనామ-రఘురామ ॥జా॥
పాలితపితృవాక్యవ్రత-భక్తపారిజాత-జనకజామాత ॥జా॥

(2) శివకార్ముకభంగ-శిష్టజనహృదబ్జభృంగ-ధవళాంతరంగ ॥జా॥
దివిజావనశీల-దితిసుతలయకాల-దీక్షితదాసపాల ॥జా॥

గీ॥ భక్తిభావంబు విద్యుత్ప్రవాహసరణిఁ
చేరెములువాఱ మ్రొక్కి కబీరుపాద
పంకజరజంబునౌదల శంకితంబొ
నర్చి గోపనపల్కె వినమ్రుఁడగుచు.

—♦ నాటకురంజి–చతురశ్రగతి ♦—

ప॥ సాధువర్య! నన్నుద్ధరింపనిటు-సాక్షాత్కరించినావె మహానుభావ ॥సా॥

అ॥ప॥ నేధన్యతముఁడనైతిఁ జాలసందేహమేల? సుజనపాల! సుగుణాలవాల

మి॥ మేదినిపైనరజన్మ దుర్లభ-మ్మెదయామయా? స్వార్థపరత నా
మోదమంచు నజ్ఞానికెటులబ్బు-మోక్షపదవి యానందచిద్ఘనా॥సా॥

చ॥ మరితవిదూర! నామదికిఁదోఁచినరీతి వచింతు భూమికిన్
గొఱఁతయె వేరుపుర్వు? తనకున్ దనపొట్టకు దేవులాడుచున్
బరసహనంపుమాట నిజభావనిఘంటువునందు లేని యా
నరుఁడు నరుండొకో? తృణకణంబును నాతనికన్న మిన్నయౌ.

గీ॥ నిర్గుణారాధనమ్ము మన్నింపవలెనొ
సగుణము భజింపవలెనొ తోఁచదిపు డొకటి
గాలితోనూసులాడు మూర్ఖతయు, నొకటి
కఠినపాషాణతతిఁ గూర్చు కాఁగలింత.

కం॥ అనిప్రశ్నించెడు గోపన
మనమునఁ బెనగొన్న చింతమాన్పి యినకులే
శుని భక్తుఁ జేయుతలఁపున
వినుతగుణోపేతుఁ డాకబీరుఁ డిట్లనెన్.

—♦ మోహన-ఖండగతి ♦—

ప॥ అవధరింపుము వత్స!- భవరోగపుఁజికిత్సఁ
దవిలివిజ్ఞానచి-త్తమున స్వస్థతఁగాంచుమా-ననువిశ్వసింపుమ ॥అవ॥

అ॥ ప॥ వివరింపమానవవి-వేక మవినాశమై
రవిశశాంకముఁ గిరి-రాజ్యమేలుట సత్యము-దేహంబనిత్య॥మ॥

(1) కలపుట్టువలఁబుట్టు-కడగొట్టు నరుఁడెట్టు
ఎలఁతియౌఁ దనజ్ఞాన-బలముఁగోల్పోవుదాఁక-నీకిది వెఱ్ఱిగాక
పలుకకు ముదాహరణ-పాత్రమగు శతుల ని
ర్మలజలముఁగప్పు శై-వలమట్టువారిమనసు నావరించునవిద్యాదిను॥స॥

మ॥ జగతిన్ దోఁచెడు వస్తుసంతతుల తేజఃపుంజ మందెన్నఁ ద
న్నిగమాతీతుఁడు సాక్షిమాత్రుఁడగునంతే! వైకృతింబొందుచో

నిగుణంబోఁడట; శాశ్వతుండఁ దొడెనుమ్మా! నానిఁజేపట్టు నా
సగుణోపాసన మోక్షసాధనము తత్త్వా! వింటివే సత్యముల్.

గీ॥ సగుణము పునాది నిర్గుణ సౌధమునకు
చపలచిత్తునియజ్ఞాన మపనయించి
సుగతిఁ దార్చు నపశ్రుతి నొగలి తెలితిఁ
దవులుఁగొంతును వీణెమెట్లవలెనదియు.

సీ॥ సగుణమా కాద? క్రైస్తవభక్తి మునుముందు
సిలువ మానసవీధి నిలుచుకతన
సగుణమా కాద? ముసల్మానుభక్తి పై
గ్నాల జేనిఁదలఁపు సంధించుకతన
సగుణమా కాద? వైష్ణవభక్తి రామకృ
ష్ణులయాకృతులఁగోరి కొలుచుకతన
సగుణమా కాద? విజ్ఞానిలోకముభక్తి
జ్యోతిస్స్వరూప మెంచుకొనుకతన

గీ॥ సగుణమా కాద? ప్రకృతిపూజనము జగతిఁ
బెట్టునో పుట్టునో తలపెట్టుకతనఁ
గాన నిశ్చలభక్తిమార్గమ్ము సగుణ
తత్త్వమునఁగాని చిక్కునే? తండ్రి నీకు.

మ॥ వరవర్ణద్వయసామరస్యమున నద్వైతపరిభావంబు సు
స్థిరమౌనయ్యదిరామతారకము కాదే బిడ్డ! తన్నామమే
మఱికన్ గోరిజపింప మోక్షపదసన్మానంబు సిద్ధించు, భీ
కరసంసార మహార్ణవంబనిన తెక్కాపత్రిమా దానికిన్.

ఉ॥ రాముని శైవసంతతి పురారియటంచు నుతింతురి, వైష్ణవుల్
వేములు విష్ణువేయను వివేకమునన్ భజియింతు, రవ్వయ
ప్రేమను సామరస్యమున విజ్ఞులొహో! పరిణావస్వరూపుఁడం
చామహితాత్ము నెంచి కొనియాడుదు రాతఁడు ప్రాకృతుండొకో?

— శంకరాభరణం—త్రిశ్రజాతి త్రిపుట —

ప॥ రామచంద్రునికన్న దైవల. లామఁడన్యుఁడు లేడోయన్న-గోపన్న ॥
అ॥ప॥ ప్రేమమయుఁడినవంశదీపకుఁ-డామహాత్ముఁడుదారశీలుఁడు
మ॥ తామసగుణరహితుండు జనక-జానాథునోహారుండుఁ సుగుణో ॥
ద్దాముండుఁ నీలనీరద-శ్యాముఁ డఘువిరాముండునగు శ్రీ
(1) మనుజధర్మము మనకునిరతము-వినుచు వాతని దివ్యచరితము
మునిగణం బాలావణ్యమూర్తినిఁ-గనుటకేకద పొంది రార్తిని
నినుననునెల్లరఁ దరిఁజేర్చి-నిఖిలకష్టచయములఁ దీర్చి ॥
కనికరించువాఁడతఁడేసుమి-ఘునభక్తి వానినారాధించుమి

సీ॥ భక్తితోఁబ్రథమావిభక్తి నారాధించి
పాధించుకోనుము నిశ్చలమతమ్ము
భక్తిద్వితీయావిభక్తి నారాధించి
తారకతత్వచింతనము నెఱపు
భక్తిఁదృతీయావిభక్తి నారాధించి
విపులసృష్టిరహస్యవేదివగుము
భక్తిఁజతుర్థి విభక్తి నారాధించి
బ్రిదుకు మీతుచ్ఛసంపదలరోసి.

గీ॥ పంచమినిఁగొల్చి పరదైవభావముడుగు
షష్ఠిఁదలపోసి దివ్యతేజమునకెఱఁగు
సప్తమికిమ్రొక్కి యద్వైతసరణిఁగనుము
రామశబ్దార్థమహిమ తెల్లమగు నీకు.

మ॥ యతులన్ గొల్వుము, తీర్థయాత్రలను జేయంబొమ్ము, దేవాల
ప్రతతిన్ భక్తినిరోధలోపములఁదీర్పన్ జాలి, సంస్కారదా
క్షత, నభ్యాగతి కన్నదానకృత సత్కారంబుసిద్ధింపు, మ
ర్చిత రామప్రభుపాదయుగ్మమునఁ గీర్తింబొందుమశ్రాంతమున్

కం॥ జననీ జనకులు నినుగో
పనయని పిల్చుకొనిరింతపైనిఁక నేఁబె

ట్టిన పేర "రామదాసు" సని
నినులోకులు మెచ్చి పిల్వ నేర్తురటంచున్.

——♦ మాంజరి-కేదార ♦——

పరమపావనంబగు తారకమును-భక్తునకుపదేశించి
గురుకట్నంబుగ గోపనమంత్రికుల-గొని కబీరు వారిదెంచి
పాడుచునాడుచు నేగెఁ దనదారి-బట్టి రామదాసునకు
నాడె దాశరథి పదకములబ్బెను భక్తి-నాటె భవతరణమునకు.

మ॥ తలిదండ్రుల్ గతియించి రాతనికి సీతారాములన్ జూపి, ని
ర్మలహృత్పద్మనివాసులై దారకపరబ్రహ్మమ్ము నిశ్చింతమై
ఫలియించెన్ సతిగర్భవాసమున సుతప్రాప్తి న్విడంబించి, యా
మొలకన్ రాఘవు పేరఁ బిల్చి రఘురామాఖ్యుండంచు గోపన్న యున్

చ॥ చిదివి[illegible]పాలుగారు నును చెక్కులు, లకృత్రిమమందహాస సం
పదఁ జె[illegible]లు వానన, మహార్క్షపాకరవీక్షణంబు, లు
చ్చదశకు [illegible]లవాలమగు సద్గుణపుంజము, మాట తేట యొ
ప్పిదమయి, తండ్రికిన్ దగిన బిడ్డఁడగున్ రఘురాముఁడాదటన్

——♦ బళహరి-రూపకము ♦——

ప॥ రామదాసోనర్చె సమారాధన లెడతెగని భక్తి ॥రా॥

అ॥ ప॥ 'రామార్పణ'మనుచు నహో-రాత్రములాసించి ముక్తి ॥రా॥

మి॥ భూమియీనివ ట్లతిథులు-వేమఱు బలిసిరా గ్రామ
గ్రామంబులనుండి కీర్తి-కామినిపిలుపునన్ ప్రేమ ॥రా॥

(1) పలురకముల మేలిపిండి-వంటలు, లప్పడములు, వడియ
ములు, చిత్రాన్నములిఁకేమొ-తెలుప నొకటొకండోయనియ
కలిసి హరిస్మరణము భో-క్తలుపచరించు నవ్వేళఁ
దలఁపింపఁ బయోధి వీచి-కలఘూర్ణిలురవముచాల ॥రా॥

సీ॥ మాకు గంభీరసామగ్రి చిక్కెనటంచు
క్షీరాన్నరుచిఁ బ్రశంసించువారె
ఆది బెండకాయకూరా! కాదు నవనీత
పుణ్యముద్దరాయని పొగడువారె
బొబ్బట్లతో నిండిపోయె నాపొట్ట, త
క్కినవెట్టులుండెనో యనెడివారె
దానితస్సాగొయ్య! దప్పళమా! యమృ
తంబని ధన్యవాదమిడువారె
గీ॥ మెటికి «నలభీమపాక' మన్నిటినటుంచు
గారెలమ్మ మత్త మబ్బబ్బ! గట్టిముండ
కొడుకులేసుమి"యని పాచకులను మెచ్చు
కొనెడివారలె యెచటఁజూచినను సరియె.

—♦ మంజరి-కాంభోజి ♦—

సంతర్పణములు శ్రీరామమహోత్సవములెన్నో గోపన్న
అంతులేనటులొనర్చెఁ దనయాస్తి కబ్బనొక బండిసున్న
"దాశరథినమ్మువారికి దరిద్రతే శరణ్యా"మనుమాట
తో ప్రసిపుచ్చరాదపుడైన రామదాసుమది రాతికోట
తమలేమికి నంగలార్చుసతి నాతఁడు బుజ్జగించి బిట్టు
భ్రమనడంప విజ్ఞానబోధ నాపడఁతితో ననియెనిట్టు
ఉ॥ కోమలి! మూఁడునాళ్ళ బ్రదుకున్ మురిపించెడి పాడుపొట్ట తా
నేమి నిగూఢతత్త్వము వహించెనొ! దానిఁ గ్రహింపఁజాల రీ
పామరతావిమూఢ నరపాండితి; ఈశునెఱుంగ నేర్చునే
రాముఁడె రక్షకుండు బిగలాపడ నేటికి మాటిమాటికిన్.
చ॥ కటికిదరిద్రములౌటఁ గొఱగంజికిఁగూడ మొగమ్మువాచి సం
కటపడి, సంఘనిష్కృతిని గాసిలు దీనులు లేర వేనవే
లిటు మఱపిల్లనేల? పరమేశ్వర దివ్యవిలాస మెప్పుడె
ప్పటికెటులౌచుండునో! యెవండు సమర్థుఁడెఱుంగ మానినీ

ఉ॥ మానిని! నేటికిన్ భరతమాతకుఁ గాన్పుడుగంగలేదు; సం
తానని రోధశాసన మనాదృతమయ్యెడు నామె చెంతఁ గ
న్నానను మాటకాని, తననందను లెట్లు దరిద్రదేవతా
ధీనత గ్రుంగుచుండిరో మది న్దలపోయ దదేమి హేతువో.

మ॥ మనకున్నంతకు లోటుచేసితివ కొమ్మా? రామసేవార్పణ
మ్మనకున్ ; గాలముతప్పివచ్చినది; రాముండింక నీమీఁదటన్
దనకార్యంబును దానెదిద్దుకొను; వింతా! "అలికిన్ గూడుఁబె
ట్టిన యూరందరికిన్ మహోపకృతి" యంటే విన్నవార్నవ్వరే?

చ॥ అలరెడు గోలుకొండపురి నక్కనమాదనగార్లు మేనమా
మలు కల రానవాబుకడ మంత్రులువారటకేగ నేదియో
ఫలములభింపకున్నె? రఘువర్యుని సేవకటంచుఁ బల్కఁబో
వలెనిఁకఁ బ్రొద్దు చాలదలిపా! త్వరితంబుగ గంజికాఁచుమీ.

గీ॥ అనుచు నెరవేర్చి కాలకృత్యముల వేగ
తరుణి కాఁచిన వరిగంజిఁ ద్రావి, యాలు
బిడ్డలకు రామరక్షను బెట్టి. గోలు
కొండకరుగుచు నిటుపాడుకొనెనతండు.

—♦ పూరికల్యాణి-సంకీర్ణజాతి త్రిపుట ♦—

ప॥ శ్రీరామచంద్ర! నినునమ్మినాఁడర-ననుబ్రోవ వేర?
శ్రితజనపరిపాల! సుగుణమణిమాల-దయాలవాల! ॥శ్రీ॥

అ॥ ప॥ కారుణ్యామృతపూర! యఘవిదూర! రూపజితమార! స
మీరకుమారనతపా-దారవింద!-మృదువాఙ్మకరంద! ॥శ్రీ॥

(1) రాయినాతి కాలేద నీదప-రజమున-దీనబంధు!
అయువధికమై మనఁడకొ-కాకురుఁడు-సత్కృపాసింధు
పాయక విభీషణుని-భాగధేయ మీవై-యేలలేద?
నాయగడుఁదీర్ప వేల?-దీక్షితపాల! యనాధనాథ ॥శ్రీ॥

సీ॥ ఆటనుంచు విటనుంచు నన్నిటనీవుందు
నెటనుండవో కట నిర్హేతుకముగ
అదియౌదు నిదియౌదు నన్నియునీవౌదు
నెదియుఁగావౌర! యూహింతుమేని
అణ్డాదిబ్రహ్మాండమంతట నీమాయ
కలదు, లేదను భ్రాంతిఁగలుగఁజేతు
చూపునీకందినఁ జూపులకందవు
అందుమ నీమనసయ్యేనేని.

గీ॥ అజరుఁడ, వనంతుఁడవు పరమాత్మనీవ
ధారుణీనాటికకు సూత్రధారివీవ
సుగుణమణిమాల! నన్నేలఁజూడవేల?
రమ్యగుణసాంద్ర! మాయయ్య రామచంద్ర!

ఉ॥ దారిఁబెక్కుగండములదాటుచు రామకృపావలంబియై
యాఱుదినాలు వేళకటు అన్నముపానములేక కాల్నడన్
జేరెనుగోలుకొండ, నవిశీర్ణమనంబున, నాతఁడంత ధం
కారవసంజ్ఞఁగేరుచు నెకాయెకిఁబోయి నవాబుకోటకున్

కం॥ తనపేరు మునికిఁబత్రం
బునవ్రాసి జవానుకిచ్చి పుత్తెంచెఁగచే
రినినున్న మేనమామల
కనొసఁగు మిదియనుచుఁబల్కు గోపనవానిన్.

ఉ॥ అందినచీటిఁజూచుకొని, యక్కనమాదన లిర్వురయ్యయా
నందరసాభిషిక్తమనంబులతో నెదురేగి, మేనయ
ల్లుందమిఁగౌఁగలించుచు..విలోకనముల్ కలవయ్యెనోయి! మీ
రందరునేమమే? సుఖులె అమ్మయునాన్నయటంచుఁబ్రేమఁడిన్

గీ॥ మేలియుడుపులఁగట్టించి, మేనయల్లు
కేలుఁగొని వారు తోని పేరోలగమ్ము
జేరఁజని రామదాసు నాసీనుఁజేసి
లోక్కసోఫాను సంతోసముప్పతిల్ల.

కం॥ కరుణారసనాశ్రిత భూ
మిరుహాములఁ బ్రోదిసేయు మివ్వులనెనరున్
గురిపించుచుఁ దానిష్ట భూ
సురుఁడా గోపన్న శంకఁ జూదియిటులనెన్

—♦ వసంత—చతురశ్రగతి ♦—

ప॥ వినఁదగునా తమదేయూరో, పృథ్వీసుర! తామెవ్వరివారో? ॥వి॥
అ॥ ప॥ ఘనవంశజాలటులున్నారు, పేరునవర్ణము తెలిచెన్నారు ॥వి॥
(1) కలదెయుద్యోగమేమైన? మా-తలఁచు కళాకుశలుఁడుకాన
ఫలియించుని సస్యముబాగ? మీ-పాలము లెల్లెడ మహాభాగా! ॥వి॥
(2) ఏమిపనికిటకుఁ దయచాక? కల-కామితముఁ దెల్పదరుగాక
సామి! సాత్వికము మీతీరుఁగన-మామన మతులశుభముఁగోరు ॥వి॥

గీ॥ అనుచు మనసిచ్చి తనసేమ మడుగుతటి ని
జాముని భక్తి మీర సలాముఁజేసి
రామదాసుండు తన చరిత్రమిటు వినిచె
సభికులయెడందదజాలి రాజ్యమ్మునేల.

వ॥ తమసర్కారున శంకితంబయి, సముద్యత్కీర్తినొప్పారు గ్రామము నేలకొండ నివాసమ్మయ్యా! గృహనామంబెన్నఁగంచెర్లవారము; లింగన్నమంత్రి కాంబకును గారాబంపుపుత్రుండ నామము గోపన్న, కబీరుశిష్యుఁడను, రామస్వామికిన్ దాసుఁడన్.

గీ॥ మంత్రులిట మీకు మామేనమామలగుదు
రయ్య! తలిదండ్రులో కలహైరినాకు
నేనువిద్యాధికుండనుగాను; డొక్క
శుద్ధికలదింతో యంతో దాచుకొననేల?

మ॥ పనికేమున్నది? రామచంద్రకరుణా ప్రాప్త్యర్థమాసించు చే
పని, శ్రీరాఘవదివ్యపాదకమలద్వంద్వార్చనాసక్తియే

పని, తత్తారకమంత్రరాజకృత తాత్పర్యానుమోదంబైనా
పని; లేదన్యము జీతబత్తెములుసంపాదింపఁగా నేలికా.

చ॥ కలుగురవంతయాస్తిఁ దనఖాదిగ్రమింగుట, నుంఛవృత్తికే
మలవడినాము; మూగురము నాలుగుబిడ్డయు నేను; రాము సే
వలకెదొ కానువీసమిడు వాంఛజనించెడు దాతలున్నచోఁ
గొలుతుము దాస్యమైనఁ గడకుఁ సహాయించి బిరానవారలఁ.

ఉ॥ తిండియుబట్టఁగోరను సతీసుతపోషణఁజేసి; ముందు రా
మం డటుపైన మే, మతనిపొట్టకుఁబట్టెడు నన్నమున్న మా
కుండినయట్లె; భోగములు, నుత్సవముల్ పయిమాట, యిప్పుడా!
..పిండికొలందిరొట్టెకద! వింటిరె? నాస్థితియిద్ది భూవరా.

—♦ ద్విపద ♦—

ఆని నిరాడంబర-మా తనకధను
వినుప ఱేఁడనె వెల్లి-విరియువాక్సుధను.

—♦ సరస్వతి-ఖండగతి ♦—

ప॥ భూదేవకులదీప!-బుధసమ్మతాలాప!
నీమసచ్చరిత విన్న-నీసుగుణములఁగన్న ॥భూ॥

అ॥ ప॥ మోదఖేదములు న-మ్మము నాకుమది హెచ్చుఁ
గాదె మాయాజ్ఞమెలఁగు-నీదరిద్రతతొలఁగు ॥భూ॥

(1) రామునకు నునికి, ధ-నాద్రిద్రియంచు న్వనికి
కామితముతీరఁజనఁగా నీవ-క్కడకుఁ తహాసీల్ పనిగా
మాముద్రయు నిపాని-తోమించు హుకుముఁగొని
నీమమున నడుచుకొనుమా-సలామతు గామనుమ ॥భూ॥

ఉ॥ నీమకుటుంబపోషణకు, నీరఘురాముని సేవకెంతయుఁ
లేదన రెండువందలు కనీసము గానగు; వచ్చిపోవు వా

రాదరిణంబుఁబొందవలెనన్న మతేఁబదితప్ప వంచుచేఁ
గాదన, మాసవేతనముగాఁగొనుమా త్రిశతంబురూప్యముల్.

ఉ॥ రైతులమంచిచెడ్డలు నిరంతరమున్ గనుగొంచు, ధర్మదృ
గ్జాతకృపానురక్తి, సరసంబుగఁ బన్నువసూలుచేసి, నీ
వేతనమున్ మిగుల్చుకొని వెంటనె శేషముఁ బంపుచుండు మీ
నీతులునీకు నేర్పవలెనే? గుణసాగర! వేయిరీతులన్.

— మంజరి—కురంజి —

అటులఁదన్నాదరించెడి తానాశాహా కంజలి ఘటియించి
పటుసంతోషముతోఁ కృతజ్ఞతా-భావమున్ వెల్లడించి
కట్టడిదరిద్ర తకున్ "విడాకుల-చట్టు" మనఁబొందెవాకుము
ఇట్టులమగుభక్తిఁ బ్రణుతించెఁదా-నినకులేశు నీవిధము.

— జంఝూటి—ఆదితాళము —

ప॥ రామచంద్రరఘువీరా! నమోనమో-భూమిజాచిత్తచోరా! నమోనమో

అ॥ప॥ సామి! దశరథకుమారా! నమోనమో......రామచంద్రా! ॥రా॥

(1) దీనపాలనామోదా! నమోనమో-దివ్యలీలావినోదా! నమోనమో
మానితపవిత్రపాదా! నమోనమో........రామచంద్రా! ॥రా॥

(2) నీలనీరదశ్యామా! నమోనమో-నిఖిలరాక్షసవిరామా! నమోనమో
పాలితాశ్రితస్తోమా! నమోనమో........రామచంద్రా! ॥రా॥

(3) సాక్షిమాత్రప్రకాశా! నమోనమో-వీక్షణామృతనివేశా! నమోనమో
రక్షిత దీక్షితదాసా! నమోనమో........రామచంద్రా! ॥రా॥

శా॥ నేవాంఛిపను భాగ్యభోగ్యముల, నిన్నేనమ్మియున్నాఁడఁగా
నీ. విత్తంబెది? నీకువైభవము లెంతేఁగూర్పఁ; దల్లబికే
త్రోవన్ గానమి నీనవాబొసఁగునుద్యోగమ్ముఁ జేపట్టితిన్
"నావిష్ణుః పృథివీపతి" ప్రథ, యనన్యంబాట నో రాఘవా॥

మ॥ మదమెచ్చింపకు మీమిషం దవిలి రామా? 'డబ్బుపాపిష్టి'; సం
పదకుం దో, డధికారమొక్కటి, యహంభావమ్ము వాసింప నా
మదిఁ జోటీయకు, మీయనిన్నెపుడు నమ్మంబోను; నిం గూర్చియే
కద యీపాట్లు; యశంబు దక్కెనె? కృతఘ్నత్వంబు సూచించుచో

మంజరి-కల్యాణి

నయవర్తనముం గోరి, రాముని మ-నంబున నటు ధ్యానించి
రయమున భూవరునాజ్ఞ నటకు భా-ర్యాపుత్రులరప్పించి
వీడుకోలు సన్మానమిడు పెద్ద-పెద్దలం బ్రశంసించి
వేడుకనక్కన మాదవలయింట-విందుగుడిచిపయనించి
ఆడుగులకు మడుగులొగ్గుభటులు వెం-బడిరాఁ బహరానిచ్చి
అడవితెన్నులన్ గోయలుసహాయ-పడ నెంతోబలిసివచ్చి
మునురాఘవుండు క్రిమ్మరిన పుణ్య-భూములివియె కాఁబోలు
నని మ్రొక్కులిడుచుఁ మదనుగౌతమీ-నదిఁజేరి మోడ్చెఁగేలు.

హంసధ్వని-రూపకము

ప॥ పరమపావని! గౌతమి! దురితమడఁచి ననుఁబ్రోవుమి ॥ప॥

అ॥ ప॥ కరుణామయి నినుసుతింపఁగలనె? జడమతిం దలంపఁ ॥బ॥

మి॥ హరిపదపద్మములఁబుట్టు-వందుఁ దివ్యమహత్వము మును
శిరమునని నుఁదాల్చె శూల-ధరుఁడు, వినాయెవఁడెఱుగును? ॥ప॥

(1) చరితార్థవునీవు రామ-చంద్రునకిక్కయో భద్ర
గిరితటంబు నంటిపాఱు-కీర్తి నీకఖండమదరి ॥ప॥
విరతము నినుసేవించి, పు-నీతుఁడనగుటకుం దలంచి
తరుణముల భియించెనమ్మ-వరమతి నన్నేలుకొమ్మ ॥ప॥

శా॥ నిత్యానందపదంబు స్వర్గమని, శాంతింబొందవచ్చోటఁ దా
మత్యాసక్తి బహుప్రయత్నములఁజేయంజూతురెవ్వారు; సం
స్తుత్యంబయ్యాదివీడి, సాగరులకుంతున్ దీక్ష నీవిట్లు స్వా
ర్థత్యాగంబున భూమిఁజొచ్చు పరమార్థంబెంతునో గౌతమీ.

కం॥ తీరసిభక్తి స్ గౌతమి
నారీతిభజించి, తానమాడి, తరణిపైఁ
జేరుకొనెనంత తపసీల్
దారుఁడు భద్రాద్రిపురము దాశరథికృపన్.

ఉ॥ స్వాగతమిచ్చి మెచ్చి జనసంఘములన్ గని "పూజ్యులార! మీ
రేగతి నెంతురో తెలియదింతకు; భద్రనగంబు నేఁడు భూ
భాగమునన్ వికుంఠపదభాగ్యము; తత్పురవాసు లౌటచే
భాగవతాగ్రగణ్యులనవచ్చు భవాదృశు లెల్ల నమ్మఁడీ

చ॥ నడుఁడు నడుండు ముందు రఘునాధుని దివ్యనికేతనంబుఁ జూ
పుఁడు, కుశలంబె వాఁడు? సుఖమోమన సీతమతల్లి? లక్ష్మణుం
డడరునె యొగ్గు లేక? నిరతాశ్రయమా ప్రభుసేవ. నాంజనే
యుఁడెటులనుండె? నాతనిమహోత్సవ జన్మఫలంబలంతియే!

— భైరవి-ఆదితాళము —

ప॥ గీతార్థముగంగీతార్థంబా-వాతాత్మజుసామ్మునమ్మ భగవ ॥గీ॥
అ॥ ప॥ సీతాపతిసాదార్చనఁదరించి-జీవన్ముక్తుండైన ఘనుఁడగుట ॥గీ॥
(1) అనవరత ముభయమతసమ్మత మంత్రార్థమగు రామనామముజపించి
తనువుమఱచి యవ్యయానందమునఁ-దాండవించువిజ్ఞానధనుఁడౌట ॥గీ॥

మ॥ అనుచున్ వాయుజునుగ్గడించి, గోనబానాసక్తి దేవాలయ
మ్మునకున్ బౌరులు దారిఁజూపఁజని, రాముని బెన్నిధిన్ గన్న పే
దనున్నోలెన్ దరిసించి. బాష్పవిలసద్ధారాభిషేకంబు నా
తనిదివ్యాంఘ్రుల సంఘటించి యనుబంధన్ బాడెఁదానిక్రియన్

— కాఫీ-రూపకం —

ప॥ సీతారకనామామృత-మేతీరులభించు రామ ॥సీ॥
అ॥ ప॥ చాతకమంబుదముఁగోరు-రీతి వేచియుంటిఁజూమా ॥సీ॥

మ॥ వాతాత్మజా నట్టింద్రియ-వశ్య మెడసి, షట్ఛతుర్ :
వాదితమ్మును గెల్చి "యహం-బ్రహ్మాస్మి" పదమ్ముఁగనక ॥సీ॥

(1) ఈసున మతభేద మెంచి-యెంతో భక్తులటునటించి
మోసకారులై జీవ-న్ముక్తిఁ గనని జడమతులకు ॥సీ॥
వాసిగ క్షుద్రదేవతో-పాసన మొనర్చి దీక్షిత
దాసావన! యిహసుఖమె స-దా కోరెడి వెంగలులకు ॥సీ॥

గీ॥ సాహుకార్లు, రసజ్ఞులు. సానితోడి
పొందునాదరింపఁగోరు ముముక్షువులట
కీర్తిఁగాంతురు రామనికేతనమున
ధర్మకర్తృత్వపదవి సోదరులిరువురు

కం॥ ఇచ్చినది లేదు సరిపై
మెచ్చిఁక శ్రీరామచంద్రు పేరిట వార్వే
రిచ్చినయాస్తి దిందురు
మెచ్చవలదె? వారిధర్మమే ధర్మముగా

మ॥ తిరునాళ్ళయ్యావి, ధర్మకర్తలిఁక సందేహింతురా? ముఖ్యమౌ
తరుణంబందున సానిమేళ మదిలేదా హాసుకాం, ద్రూరకుం
దుర? మర్యాదలుదక్కునా? తమకు కాదో లోటు? వేయేటి కా
ఖరుకున్ దేవుఁడె చిన్నబుచ్చుకోనఁడా? కార్యంబు గట్టెక్కునా?

గీ॥ కాన రామాలయమున నొక్కటఁ జెలంగు
పండిట విలాసపురుషు లానంద పార
వశ్యమున మెచ్చిమేలు వహ్వాయనంగ
మోజుగా జరుగుచుండెను మేజువాణి

గీ॥ కోవెలన్విడి, తనబసకుఁ జనువేళ
రామదాసును ధర్మకర్త "లిదెమేళ
మరనిషాం"డనివేడ, గోపన్నయాట
వెలముల౯గని జాలిమై పలికెనిట్లు.

—♦ యమునాకల్యాణి-మిశ్రగతి ♦—

ప॥ సోదరీమణులార! మిముఁగన-ఖేదమయ్యెడు మానసంబున ॥సో॥

అ॥ ప॥ కాదనక వినుఁడింపుసత్యము-గౌరవంబున మనుటగత్యము ॥సో॥

మి॥ ఆదరించు ప్రభులు లేర? వి-ద్యాధికత్వఁ దగుఫలము లేర!
సోదరుమఁడు మీహీనవృత్తిఁ-బోరున సంస్కారధ్వజమెత్తె ॥సో॥

(1) స్త్రీయశంబును వ్రాయు ఢంకా-శీలమొకటెయనంగ శంకా
వేయునేటికి అదియె పురుషుని-వేసటన్ దీర్పఁగలపంకా ॥సో॥
వ్రాయునె మానవతిచరితమిఁక-నేయుగమ్ములనైనన్ జకచక
వ్రాయుచున్నఁ దిరుగఁదోడి కవి-వర్యుఁడన్నిఁ కొలుపఁ గ్రొత్తచవి ॥సో॥

చ॥ ధనముగడింప మానపరిదానమెసంగుటకన్న హీనపా
ధనమెదికల్గు? వారవనితామణి పుణ్యవధూవదంబునం
దినఁగడుపారఁ దిండిఁదిన నేరద? ఆలికిఁ గూడుఁబెట్టఁజా
లజడుఁడెవ్వఁడుండు? నవురా! కలికాలపువైపరీత్యముల్

ఉ॥ కాలమువారు, దుష్టవిటకంటకముల్ మితిమీఱుఁ బ్రాయపుం
బాళముజార మీబ్రదు కభాగ్యపదంబునఁ దాఱు; నీతియే
మూలనొదూరు, సంస్కరణముల్ తమకత్తులనూరు, నక్కటా
మేళములింకనైన విరమించిసుఖింపుఁడు సోదరీమణుల్.

•

—♦ మంజరి-మోహన ♦—

నీతిబోధనటు రోచెలులజ్ఞాన-నేత్రమున్ విప్పఁజాలి
పూతచిత్తుఁడై యిటుసేరె ధర్మ-బుద్ధి నానుగుణశాలి
రాముసేవలకుఁదోడు రాజకా-ర్యములఁగూడఁ దనకున్న
సామర్థ్యంబునుజాటుచుండె బుధ-సమ్మతుఁడై గోపన్న.

చ॥ పరమతమన్నఁజూపఁడు విపర్యయభావము, లంచగొండియై
కరణమునెత్తిఁగొట్టఁ డఱకాలనురాయఁడు రైతువర్గముల్

మఱివినఁబోఁడు కొండెములమూరిసుదుల్, కడుసొంతసంబునన్
దొరతనమిచ్చు చేతనముతోఁ బరితృప్తి వహించు నాతఁడున్.

గీ॥ తనకు సర్కారొసంగెడు దారిబత్తె
మునకు ఘోషాలనొదుగు శాసనమెనర్చి
వడవయజమానులన్ బండివాళ్ళఁబోటఁ
గొట్టి యుచితప్రయాణముఁగోరఁ డతఁడు.

కం॥ తాలూకాలోఁగల కర
ణాలను మునసబుల నొక్క నాఁడాతఁడు పే
రోలగముఁగూడఁ బిలుచుచు
నీలీలవచించె మోసులెత్త వినయమున్,

బేగడ-చతురశ్రగతి

ప॥ అన్నలార! నా సేయువిన్నపం-బవధరింపుఁడొకమాట ॥అ॥

అ॥ ప॥ కన్న తండ్రులై బిడ్డలటుసేద్య-గాండ్ర నేలవలె మీ ॥ర॥

మి॥ మన్ననలతోడ నవాబుకడ నా-మాటఁదక్కింప నొకరోజుముందు
పన్నులువసూలుఁజేసిపంపు నే-ర్పరితనముఁజూపమిము మెచ్చుకొం॥ద

(1) రామభక్తి భవముక్తికేర్పడిన-రాజబాటకద వినుఁడీ
వ్యామోహంబులఁజిక్కక తత్ప్రభు-వ్వర్యుకృప పాయిమనుఁడీ
కామితములతో మాయమూర్ఖమా-కాలమున్ రిత్తగాఁగడుపఁబోక
రామకోటిరచియించి జన్మసా-ర్థకతఁబొంది తరియించెదరుగాక ॥అ॥

సీ॥ దేశకబ్రహ్మోపదేశమున్ దనసాటి
రానట్టి మేటి శ్రీరామకోటి
ప్రవిమలజ్ఞాన ధూర్వహులఁ జిదానంద
రతిఁదేల్చుకోటి శ్రీరామకోటి
దారిద్ర్యకలితసంతాపమెంతయుఁ బాపు
రతనాలపేటి శ్రీరామకోటి

రమణీయమోక్షసామ్రాజ్యమాశ్రితులఁ జే
ర్పఁగఁ దుదిచీటి శ్రీరామకోటి.

గీ॥ బళిర! యేతాదృశపరిభావమున నలరు
రామకోటిరచించి, తారకమహాత్వ
సిద్ధిఁదరియింపుఁడయ్య ప్రసిద్ధిమీర
సారమతులార! గ్రామాధికారులార!!

ఉ॥ కంటిరె రామునాలయ మొకండును నక్కట యిట్టిదుస్థితి
న్మంటినిఁగూలుచుండ నవమానముకాదె? పవిత్రచిత్తులై
యుంటకు మీమనంబు లెటులొప్పెను! నాకిపు డాతనిల్చి మే
ముంటిమనుండుచాలుఁ బునరుద్ధరణంబొనరింతు నెట్టులో.

మ॥ వినియేయుందురుమీరు పూర్వకథ, నిప్పట్టున్ మహాభక్తురా
లని కీర్తిన్ వహించి రాఘవు ననుజ్ఞాప్తిఁ గట్టించె దీ
నిని ,,దమ్మక్క’’ ధనప్రదాతలగు మన్నీలెందరో సాయమౌ
టన్, నేఁడియ్యదికూలుచుండ నొరకాటంబొందబోఁడొక్కఁడున్

మ॥ విడఁబోనియ్యది దీక్షఁబూనితిని; నిర్విఘ్నంబుగాఁ గార్యమే
ర్పడసాధించెదఁ, గష్టనిష్ఠురములెవ్వాటన్ విజృంభించినన్
దడఁబాటొందను, రాముఁడేకలఁడు, చూడామెందుచేఁగాదో! మీ
రుడుతాభక్తినిఁ గూర్చితెండిటకు నింతో, యంతో, సద్భావులై.

—♦ సావేరి-రూపకము ♦—

ప॥ పోవునపుడు వెంట గడ్డి-పోచయైన రాదు ॥పో॥

అ॥ ప॥ భావింపఁగ జ్ఞానికిఁ దా-పత్రియం బెచేను ॥పో॥

మి॥ ఈవిధి నాభార్యయిద్ది,-నావిత్తము నాకొడుకని
దేవులాట పునర్జన్మ-కైవసమొనర్చుకొనుబాట ॥పో॥

(1) కూడఁబెట్టుపుణ్యమొకటె-తోడునీడ మనకు
వీడను మృత్యువా! మనల-నేకోరేపో చెనకు

పాడిసెదక రాముని పద-పంకజయుగమాత్రఁగొనం
డీడ దీపముండఁగ నే-యిలుఁజక్క-దిద్దుకొనఁజనుఁడు ||పా||

ఉ|| కన్నులపండువయ్యెఁ ద్రుటికాలమునిల్వని యింద్రచాపమే
తెన్నన మాయమైచను, నదేక్రియ నేర్పున రెప్పపాటులో
వన్నెలు చిన్నెలెన్నొ కనఁబర్చి, యశాశ్వతమైనకల్మి, తా
నున్నటులుండి దాటునెటకో మనయాసల నీసడించుచున్.

వ|| అవధరింపుఁడట్లు-నిష్కామయోగోపన్యాసధోరణిన్-శ్రోతల బుజుమార్గప్రవర్తకులఁజేసి-రామాలయపునరుద్ధరణదీక్షన్ బద్ధకంకణుండై మోక్షమార్గనిరోధకంబులుగాని, గుప్తదానంబుల స్వీకరింపుచు-భక్తిరసానుకూలంబున జానపదులొసంగు నల్పవిరాళంబులఁ ద్రుణీకరింపక-కృతజ్ఞతాపూర్వకంబుగ నందుకొనుచు - నొకశుభముహూర్తంబున-శంఖుస్థాపనమొనర్చి-పునీతమంత్రిరాజిన్ బాలితంబై, యంత్రబద్ధంబగు మాలవిరాట్ప్రతిగ్రజోలిఁబోక-తక్కు కర్జంబులఁదీర్ప నిశ్చయించి-తమకిట్టుబాటున కిరునుడంగులఁ గార్యసాను[illegible]న్ బ్రదర్శించు మేస్త్రిల నియమించి-వలయుసామగ్రి య[illegible]బాటులోనుండునట్లు కట్టుదిట్టంబుల నెరపుచున్నంత-గౌతమీనదీతీరంబున నెయ్యెడఁ బరికింపుఁడు జాలనిండునొకతే!-ఎచ్చోటఁజూడుఁడు. దారునిచయ పరిపూర్ణజలయానంబులే!- నిముసమాగుఁడు-చక్రికిరీటౌన్నత్యంబున, గగనప్రతిరుద్ధదినేశమార్గయై-యపరంజిమైపూతన్- దళుక్కనిగ్గులఁ గ్రుమ్మరించుచు-గాలితాకున మ్రోగాడు చిఱుగంటలసవ్వడిన్-మనల స్వాగతగీతమ్ముల నాహ్వానించుచున్న దదినూత్నధ్వజస్తంభంబుకాఁబోలు!-నడుండట నేమివిశేషములఁగందుమో!-ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము!-నిన్నటి కలగజమైన లేవనియాప్రాకారంబింతలోనింతయెత్తు పెరిగిన దీపనివాండ్రింద్రజాలికులో యనువారును-జాగ్రత్తగ సోపానముల లెక్కించుకొనుచు రం, డిది చిత్రకూటాఖ్యన్నగడు దేవస్థానకార్యాలయమనువారును-చూడుండిల్లిదే గోపురసింహద్వారము దీని నతిక్రమింప, నదో-సుదర్శనమాకిన్ జారయురామాలయము-ఆద్దానిఁ జుట్టిరాఁజూపట్టు విశాలప్రదేశమున కిరుగెలంకులఁగల విలాసమంటపంబులనఁటి నెలకొన్నవి పన్నిద్రాళ్వారుల నికేతనంబులా?

సరిసరి!-ప్రదక్షిణమాచరించితి, మిఁక-దేవదర్శనమొనరింత-మిప్పుడు మనముచేరుకొన్నది ముఖమండపము-దీనిన్ దాట నంతరాళిక, మాపైన గర్భాలయమనువారును-సార్థకజన్ములమైతిమా హా!-శ్రీరామచంద్రుండదే-ధృవకౌతుకోత్సవస్నపనబేరంబుల-నర్చావతారరూపుండై, యెటుల కనుపండువొనఁగూర్చుచున్నాఁడో! యని, భక్తిభావంబుట్టిపడ, సాష్టాంగదండప్రణామమాచరించి లేచి తీర్థప్రసాదంబులందుకొనువారును-స్వామీ! అదియా పచ్చలపతకం, బిదియా ముత్యాలహారంబని-వివిధాభరణక్రమంబర్చకులనడిగి తెలిసికొని-యానందపారవశ్యమున మైమఱచువారును-ఈప్రక్క రామునకుఁ బలుఁదోము జాకొట్టె-మాచక్కి సీతారాములు పవ్వళించు పర్యంకాగారమేమి వైభవము! భద్రాద్రి కలియుగవైకుంఠమాయె నేఁటని, మోద బాష్పము లొలికించువారును-వీక్షింపుఁడా దెసఁ దివుకంటపల్లి చేరువ సాగంతకులకు విడిది-ఈతావునఁ బుష్పోద్యానము-బళిరా! ఔనౌనౌ రాఘవుని తేరు, గరుడవాహనము. చర్యాచప్పరమ్ము-లెడతెగని [illegible]మూల్యవస్తుసందర్శనమ్మున, కీరెండుకండ్లు చాలకున్నవే!-ఈమం[illegible]లాధికారి సాక్షాదవతారపూరుషుండు, ముముక్షువు గాని, సామాన్యమానవుఁడా? యని మెచ్చుకొనువారును, మొదలుగాఁగల-జనతండంబుల పొగడ్తలకలరక-గోపన్న సఫలీకృతమనోరథుండై-తత్క్రియాచరణావేశంబున-సర్కారుకైకమాఱుకతోఁ దెచ్చించిన నిజస్వాతంత్ర్యమున కరవాయిఁగొనక-ఇద్దైవానుగ్రహ మాసించి-లెక్కకు మిక్కుటమ్ముగు సమారాధనలొనరించుచుండ.

చ॥ పలుకరముల్ పదార్థములఁ బండినచేలటునిండి, కమ్మతా
వుల వెదఁజల్లు విసరులపోడిమి క్షుత్పరితాపమార్చ నె
చ్చెలిగతి భోక్తలెంచి పరిషేచనఁజేసెడివేళ, న...
గలిగెవిపత్తొకండు, పరికల్పిత దైవపరీక్షయో యనన్.

గీ॥ తోడిబుడుతలఁగూడి, యాటాడుకొనుచు
రభసవృత్తినకట రఘురాముఁడాత్మ
కర్మవశమున నొకవేడిగంజిగుంటఁ
బడియెఁ బడుటయె తడవుగ విడిచెనుసురు.

గీ॥ తల్లికన్నవఁ గుఱ్ఱమ్మెనిదాఘుణంబు
కాని, పతిచేయుసత్కార్యహానికడలి
పొంగిపొరలెడు దుఃఖ మాపుకొనియొకట
మఱుగుపఱచెను తచ్ఛవమానుశీల.

చ॥ కడుకడి హృత్తలం బదరఁగాఁజను నూర్ధ్వపరాగమందు తా
నడఁగుచు డాఁడుఁదీయు నసహాయవిషాదజవాశ్వ మోసరి
ల్లెడుగతిఁ దోఁచదే! నిలువరింపఁగ నోరిమిపేరివాగె యా
బిడ కరసంగతంబయి నిపీడితమైన నదేమిచిత్రమో.

గీ॥ భోక్తృభోజననాటకమ్మునకు భరత
వాక్యమనఁజెల్లి, త్రేన్పుసవ్వడులఁగలసి
వినఁబడెను "రామారమణగోవిందహరి" య
టన్నగంభీరఘోష మాశాంతమగుచు.

గీ॥ ముగిసెశుభరూపకమ్మటు భోక్తలలర
సుతవియోగార్తి రామదాసునిపడంతి
నాందివాచకము విషాదనాటికకు ను
పక్రమించెను జాలు నీర్వారనిట్లు.

— ♦ సారమతి-చతురశ్రగతి ♦ —

ప॥ కనుగొనవేల? కమనీయఫాల-యనుపమశీల! వినయాలవాల ॥క॥

అ॥ ప॥ జననీజనకుల మనములురంజిల-నినుగాంచినఫలమును నిడుదీబల॥క

(1) కోమలగాత్ర! కువలయనేత్ర!-మామకపుత్ర! తామసజైత్ర
కామించెనేకలి? రాముఁడునరబలి-తామసమునఁదొలినీమముగాఁబలి॥క

సీ॥ జిలిబిలిపలుకుతేనెల నొలికించు వా
తెఱ క్రొవ్విరుల కుపదేష్టగాఁగ
సాత్త్వికతేజఃప్రసారసారాంచిత
నయనముల్ తబసిమన్ననలనంద

రఘురామవిగ్రహారాధనాకర కర
ద్వయి నాస్తికాళి సంభ్రమమడంప
చు ముకుఁదనాన కేళ్ళు ముకుపదములు మృ
గార్భకమ్ములకు నాట్యకళ నేర్ప.

గీ॥ నిండ్రధనువును బోలి నీవిన్ని వన్నె
లిన్ని చిన్నెలఁ జూపి, యైదేండ్లలోనె
గడుపుకొంటివె నూరేండ్లగడుపుతండ్రి!
కనెదె రిక్కలనక్క దిక్కతీనమమ్మ?

గీ॥ కడుపుచిచ్చిడిపోతివే కన్నకొడుక
పలుక వేమని గుండెలు బాదుకొనుచు
గోడుగోడున నేడ్చు నాకోమలిఁ గని
పలికె నూరటఁ గూర్ప గోపన్న యిట్లు.

మ॥ విలపింపన్ ఫలమేమి జాల్గరఁగఁ దన్వి! దిక్కు శ్రీరాముఁడే
కలఁ డన్నింటికి, నమ్మి మెన్నటికి, శేగన్ లెమ్మ, రారమ్మ, కో
శలకుంబోదము; వానిముందిడి సుతప్రేతమ్ము "ఏపాట్లు రా
వలె నేమా" యని మొఱ్ఱఁ బెట్టుకొనఁ జూపంబోడె మోమోటమిన్?

—♦ మంజరి-కన్నడ ♦—

అతులధైర్యమున నాభాగవతుం-డంగన నటులోదార్చి
మృతకళేబరము రాముని పాద-ద్వితయసన్నిధిఁ జేర్చి
తారకనామపునశ్చరణంబునఁ-దన్మయత్వముఁ గాంచి
తేరుకొని మఱల ప్రార్థించె నిట్లు-దీనత నాదలవంచి.

—♦ కదనకుతూహలం-చతురశ్రగతి ♦—

ప॥ చలమేలఁ జేసేవయ్యా రామ!-సాకేతధామ సత్సార్వభౌమ ॥చ॥
అ॥ప॥ కులదీపకుండగు నొక్కసుతుఁ-బాలియింపన్యాయమా? ... ॥చ

(1) నిను నమ్మి కొల్చినదానికీ-యనుభవమ్మొ ఫలమౌనా! జ్ఞానాధీన!
దనుజారి! నీ సేవను వీనినిల్పు-కొనవేమి? దీవెననోమి, సామీ! ॥చ॥

శా॥ మాయాతీతుఁడ వీ, వసాధ్యమెది రామా! నీకు? మున్నొక్కతేఁ
బ్రాయంపుంబుడుతం డయోధ్యవిగతప్రాణుండు గాఁ గుయ్యో యం
చో, యంచుం విలపించు తజ్జనకుఁ డెంతో మోదముం జెంద నాఁ
డాయుర్దానమొసంగి ప్రోచితివి కాదా! వానిధర్మార్థమై.

గీ॥ అద్ది కల్పితగాథయో!, అసలు నిజమొ!
నిర్ణయింపఁగఁ జాల; దానినిపుడీవు
సత్యమని బుజువు సేయఁగా శక్తియున్న
నేది చూతము బ్రదికించు మీకుమారు.

కం॥ అని వేడుట తడవుగ రా
మునిమహిమంబేమొ నిదురఁబోయి మెలకువన్
గనురీతి లేచె గోపన
తనయుఁడు చూపఱకు నద్భుతంబు ఘటిల్లన్

గీ॥ గురుదశ తొలంగెనిఁక శనైశ్చరుఁడు తనత
డాకఁ జూపింపఁదొడఁగె ననేకగతుల
రామదాసునకున్ మేనమామలిట్లు
వ్రాసి రొకజాబు తిరుగజవాబుఁ గోరి.

—— కన్నడదర్బారు-త్రిశ్రజాతి త్రిపుట ——

ప॥ వింటివా? నీభావిసౌఖ్యమ్ము-విషయమించుక యోచించుచుంటివ ॥విం॥
అ॥ప॥ బంటుతనమున నైజామ్ పైకముఁ-బంపఁబోవిది న్యాయమంటివ?॥విం
చ॥ తొంటి నీమగౌరవము నిల్పు-కొంట కిపుడైన వేగిరపడు
తంటాల్వచ్చు లేకున్న నినుఁ-దానీషా యుపేక్షాదృష్టి విడఁడు ॥విం॥
(1) ఎన్ని పాకలఁబున్ని చెప్పచు-నున్న తేఁడొకకన్న నీపయి
మున్నె యుంచుట దానఫలితం-బున్న చిన్నె లంతో చఁకున్న వి

గ్రన్నన నేమేలొ మొక్కక సత్యము కన్నగ మన్నువలేదు సరకొనఁ
జెన్న మొత్తము కో? యాలు లక్ష లన్న, మాకు జవాబు జరూరి గోపన్న॥వి॥

గీ॥ పిడుగు మొత్తమ్ములనఁగఁ దోఁచెడు విశేష
ములతోఁ బొరగు నాకమ్ముఁ గలయఁజూచి
తెలుపుఁబొందక గుండె దిబ్బగముతోడ
వ్రాసెఁబ్రత్యుత్తరము రామదాసుఁడిట్లు

సీ॥ గుడిగట్టినట్టివాని మిగుల్చలేను నే
నాలుగు లక్షలు నేను మంచు నిజము
హిందువులైన తానీషా మెచ్చకుండురా?
మన రామచంద్రుని సనరఁగోరి
గుళ్ళుగోపురములు, గురుతరమంటప
ప్రాకారములు వస్తువాహనమ్ము
లేర్పాటుచేయ వ్యయించితినది, యింపు
కలుఁగఁబోదు సుబారా ఖర్చొకండు.

గీ॥ నమ్మకుండిరో లేదో మీరలింతకును వచ్చి
చూడవలెఁగాని నేఁజెప్పఁబాడిగాదు
నేఁడు భద్రాచలంబు సందేహమేమి?
కలియుగవికుంఠమే యన్నఁగలయుఁగాదె?

మ॥ ఒకరూకైట్టులో వీలుచేసుకొనిరం, డున్నంతకుఁ దీరబో
వికకార్యంబులు; దానికేమిసరి, తామే తెంచుబో జూనిఁద
ప్పకఁ దోడ్తెత్తురు కాదె యియ్యెడకు నేఁబ్రార్థించినానంచు వా
రికి ముఖ్యంబుగఁ జెప్పి నాకు మఱి మీరే పెద్దలన్నింటికిన్.

అనుచు లేఖను ముగియించి యంపఁ దానిఁ
జదివి మంత్రులు సంభ్రమాశ్చర్యచకితు
లగుచుఁ దెలిపిరి, తమకు వేఱుగతి లేమి
కల తెలుఁగు జానితోడ నూర్పులనిగిడ్చి.

—♦ మంజరి—అఠాణా ♦—

అవ్వార్తఁ గినిసి నవాబు తనసా-మ్యాకృతిఁ ద్రుటిలో మార్చి
దివ్వెతో మిడుతకాటలా? అరే-దివానా! యనుచు నార్చి
„రామాదాసు నిటకీడ్చి తెండు హ-ర్కారులార! మీ రేఁగి
తామసమున నెటులున్న వానినటు-తన్ని రాఁడో పడలాగి
పొం'' డనుచు మోము కెంపుగదుర బొమ-ముడిపాటున ముదలిడఁగ
గండు మిగిలి వారటుఁ జేరుచు నా-గ్రహావాజులపై వడిగ.

శా॥ పోఁగాలం బదియేమొ! తద్భటులు తప్పొ యొప్పొ యోజింప, క
ట్లాగారంబును జుట్టుముట్టుచు, నిజామాజ్ఞన్వినంబల్కి „రే
బేగీ ఆవరె! బొమ్మ'' నంచు మిగులన్ బీడించుచో రామదా
సాగుండొక్క క్షణంబు నాకు గడువీయన్ జెల్లునం చత్తఱిన్.

గీ॥ విచ్చుకత్తులఁ బహరాలనిచ్చి భటులు
తన్ను వెన్నంటిరా, రామసన్నిధాన
మునకుఁజని వానియడుఁగుదమ్ములకుఁ దనివి
సనగ మ్రొక్కుచు వేడె నంజలిఘటించి.

—♦ కామవర్ధని—చతురశ్రగతి ♦—

స॥ నీమహిమ బ్రహ్మాదులున్ దెలియ-నేర, రే నెంతవాఁడరా రామ ॥నీ॥
అ॥ ప॥ కోమలాంగ! త్వత్సంకల్ప మేది-యో మేలుకో అకెకాదెగుణధామ ॥నీ
(1) దయయుంచుము పోయివత్తుఁ ద్వారనీ-దర్శనభాగ్యము మరలఁగలిగించు
భయమేటికి? నీవండనిల్చి కా-పాడుచుండ నన్నెవఁడు వెఱపించు ॥నీ
(2) పాలముంచు, నీటముంచు,-నేనీ-పాలఁబడితిఁగద జానకీరమణ!
కేలుమోడ్చి పరుల వేడఁజూమి నా-కీర్త్యపకీర్తులు నీవె భవతరణ! ॥నీ॥

ష॥ కష్టమేయనుము రాఘవ! తప్పదింక నీ
వటనిట మా సేమ మరయుమయ్య

మఱి, వెఱ్ఱిబాగులమనిషి యిల్లాలింట
నాడతోడుగ నుండుమమ్మ సీత!
తరిఫీదుచేయు మెంతయురామభక్తి, మా
చిన్నిబిడ్డను హనుమన్న! నీవు
ఆలయంబున లక్ష్మణా! లోటుపాట్లేమి
రానీకఁ జూచు భారంబునీది.

గీ॥ మగిడివత్తునో, లేదొ, యేపగిది నేఁడు
దండనవిధించునో తోఁచకుండెఁగాని
యేదియెట్లైన, మాకాప్తహితులు మీరె
సెలవునయ సేయుఁడింక నిశ్చింతఁబోదు.

—♦ ద్విపద ♦—

అనివేడునంతలో-నా అటవచ్చి
కనులనీర్వదగాఁ-గని శోకమెచ్చి

—♦ పున్నాగతోడి-మిశ్రగతి ♦—

ప॥ జీవితేశ! సైచుటెట్లు? దైవ-మీవిధిఁగూర్పనిక్కట్లు

అ॥ ప॥ రావణారిపదరాజీవసేవనిన్-గావఁజాలదేమికర్మమో నా సామి॥జీ

మి॥ తావకీనవియోగజలధిఁ-ద్రోవఁగన కల్లాడుమని విధి
భావించి నాముఖమునన్ మూఁడు-పంక్తులన్ లిఖియించెనా నేఁడు॥జీ

(1) ఎట్టియిడుమలఁబెట్టనుండెనో, తానిపా-కెంతక్రోధముమదినిండెనో
కట్టా కనికరమింతచూపునా? నాకుఁ-గలపరితాపముఁ బాపునా?
పట్టుదల తనకేమో? కాకీ-పైకమగునొకో పెద్దబాకీ
రట్టురవ్వలకోఁ అకె గానీ-పొట్టకని తిట్టిమా పోని ॥జీ॥

చ॥ అనిదురపిల్లు నాలిఁగని ఆంగన! చూడు నదీప్రవాహమం
దునఁబడిపోవు కట్టియలతో సరిపోల్పఁగవచ్చుకాదె? యీ
మనుగడజీవసంతతి; రమాపతి సత్కృపఁబాని క్రిమ్మలన్
మనలనుగల్పునేమొ! ధృతిమాలకు మీగతి శేలవైకరన్.

గీ॥ కలికి! నేనెట్టులకట, రాఘవవియోగ
కష్టమిప్పుడు సహియింపఁగలిగినానొ
అటులె నాతోడియెడఁబాటు నెటులొ సైచి
యుండవలె నీవు, దారిమఱొండు లేదు.

చ॥ మధుకరవృత్తితో మనుఁడు: మానిని! నీవును బిడ్డఁడిప్పుడే
విధమున నైన లోటు కనిపింపదు, గ్రామముచాలమంచి, దిం
దధమము రెండుపొట్టలకు నన్నము పుట్టక పోదు, రామస
త్కథనిరతంబుఁ బాడుకొని కాలము పోయిఁగ వెళ్ళబుచ్చుఁడీ.

చ॥ ఇఁకపయి ఖర్చుమాట వచియింపఁగ నేటికి? మేనుపంచి, తీ
రికగలవేళ చేతనగురీతినిఁ దీయుమునూలు; దాని బా
లకుఁడెట్లొయమ్మి తెచ్చును వెలన్; నిరుపేదలగోడునార్చి తీ
ర్చుకొలఁకు కల్పవృక్షమనుచు మఱుపెద్దలు రాట్నదేవతన్.

—♦ కాంభోజి-రూపకము ♦—

ప॥ చేరరమ్మి రఘురామా-శ్లేషణసౌఖ్యమునిమ్మా ॥చే॥

అ॥ ప॥ కూరిమి నినుఁగన్న జనకు-కొలఁకు మదిని బెంగటిలకు ॥చే॥

(1) అవినీతులఁగూడి చెడకు-మఘకూపములోనఁ బడకు
భవహరమగు నీకు రామ-పాదార్చన మఱవఁబోకు ॥చే॥

సీ॥ హరి, విశ్వమయుఁడని నిరతము తండ్రితో
వాదించి గెలుచు ప్రహ్లాదు చరిత
ఆహారమాఘటిత లింగార్చనావిధి మిత్తి
వాతఁ దప్పు మృకండసూతిచరిత
దృఢతరసత్తపోదీక్ష సాక్షాద్రమా
ధవుని దర్శించిన ధ్రువునిచరిత
కౌజన్మవిడి నటరాజదేవుని సైక్య
మందవేర్చిన నందనారుచరిత.

గీ|| పెక్కుమారులువింటివో బిడ్డ! వారు
బాలభక్తులు, తద్భక్తిభావమీవు
కైవసమొనర్చుకొనువాంఛఁగలిగి మెలఁగ
నిన్ను దీవింతు నెచ్చటనున్న సరియె.

—♦ మంజరి—భైరవి ♦—

అనుచు సతీసుతులకుహితముఁబల్కి—హర్కారుల వెనువెంట
జనుచుండ జనులవ్యాత్తనేత్రంబులఁ—గొనునకొనియె జాలిపంట
పుట్టెడు శోక బుద్ధిగా ననుకొనిరిటు—పురప్రజలు గుమిఁగూడి
పెట్టెముట్టికూఁతలతో వెంబఱ—విత్తులంచు శివమాడి.

గీ|| మనుజుఁడై పుట్టినందు కీమాత్రమైన
స్వేచ్ఛలేదొకో? గోపన్న చేసినపని
స్వార్థమాసించి కాదు; నవాబధర్మ
పరుఁడు నిశ్చయమని యతివాదులనిరి.

గీ|| ధర్మకార్యమె కాని, యింతకు నిజాము
సెలవులేకయె సొమ్ము వెచ్చించె రామ
దాసుఁడది గొప్పతప్పు కాదా? యిఁకాన
వా బనుగ్రహమని మితవాదులనిరి.

గీ|| రామదాసునితప్పన, రానవాబు
దూరదృష్టినిపీడి దుర్ముదుకుఁజూపఁ
దగదన రదేమొ! మౌనముద్రనుధరించి
చూతురు తటస్థులచలవిఖ్యాతిఁదనరి.

—♦ వెంబఱవిత్తులు. ♦—

ఉ|| గుళ్ళవి! గోపురంబులవి! గుడ్డవి! కూసవి! అబ్బా! ,,అత్తసొ
మ్మల్లుఁడు ధారవోసెనవి! అందరుభక్తులె! మోసమెన్నడున్
వెల్లడికాకపోదుసుఁడి, వెన్కనె మేమనుకొంటి, మేదియో
అల్లరివచ్చుఁదప్పదని; ఆటు ,ల' కారములన్న! మాటలా!

మంజరి–కన్నడ

కాలినడకభయదారణ్యములటు-కడచిపదునైదునాళ్ళ
గోలుకొండ గోపన్న చేరెకడ-కుఁ నొవ్వఁగఁదనకీళ్ళ
భటులాతని నిర్దయఁదోసి తెచ్చి-ప్రభునికట్టెదుటనిలుప
గటములదరఁగని తానీషాయిటు-గర్జించె వెఱపుఁగొలుప

అఠాణా–రూపకము

ప॥ ఏరయింతమదుర్బుద్ధి య-దేలపుట్టెనీకు? తులువ! ॥ఏ॥
అ॥ ప॥ ధీరత మము మోసగించు-తెలివి కబ్బఁగలదువిలువ ॥ఏ॥
చ॥ కారుణ్యముమీర గుడ్డి-గవ్వకైనమారని నిను
చేరఁదీయఁబరమార్థం-బీరీతిని మాకుదక్కె ॥నే॥
(1) అబులతశల పైకము నీ-యబ్బసొమ్ములయని తింటివ?
నోరుచచ్చి తానీషా-యూరకుండుననుకొంటివ? ॥యే॥
ఆరాలన్ని యుక్తిఁ దీసి-తీరెద, బందోబస్తు
జారీచేయింతుహుకుము-జప్తుగునీయావదాస్తి ॥యే॥

ఉ॥ ముచ్చిచ్చఁదనంబుకొన్నడమి మోసముఁజెందితి, నాఁడు నీదు ని
పచ్చరమార్పజాలిఁగొని; బాపఁడ! వింటివె? పేనుపెత్తనం
బిచ్చిన నేమొంచేసెనట! యింతకు నీతలవ్రాత తప్పునే?
రచ్చకునీడ్వఁగాఁబడి, పరాభవమందుచునుంటి వీక్రియన్.

ఉ॥ బొక్కసమా బులత్తులకు బొత్తియపెట్టిన సాహసంబు, నీ
కెక్కడనుండివచ్చె? సరి, యీపయి నీపడుపాట్లుచూడు మా
కక్కలునక్కలైనఁ గడకున్ బడఁబోవిది నిక్కమౌర! యో
తెక్కలికాఁడ! నేఁజెఱవిధించెద నీమనియుండు నంతకున్.
కం॥ అనిక్రోధమ్మెనవార్చెడు
తనసేనికిఁబ్రొక్కి, రామదాసుఁడు మిగులన్
వినయమ్మగమర, నిటు భీ
తినిఁబొందక, తెగువఁబూని తెలియఁగఁబలికెన్.

భక్త రామదాసు.

—♦ తోడి-ఖండగతి ♦—

ప॥ మనవిఁజేకొను టేఁడ-కినియకుము నీవాఁడ ॥మ॥

అ॥ ప॥ ధనము నాదనఁబోను-దాపరీఁడను గాను ॥మ॥

మి॥ మును సిరిమూటఁగట్టు-కొని చనిరె యేరైన?
నినుబోఁటికి నాబోటి-ధనమెుకో? మనిషివి కావన ॥మ॥

(1) ఆటులక్షలవరా-లప్పుతీర్చెడిదొరా
శ్రీరాముఁడే కాని-నేరనే భూజాని ॥మ॥
పారమార్థికంబును-గోరి చేసినపనికి
కారాగారమ నేఁ-జేరఁదగిన యునికి ॥మ॥

ఉ॥ మీకును నాకు, నమ్మఁదగుమిత్రుఁడు, రాముని బాగుగోరి యా
పైకము వెచ్చబెట్టితి, నవాబుల యేల్బడిఁజిక్కి, బీదవాఁ
డై కనుపట్ట దేవుఁడొకడక్కట చిన్నతనంబు కాదె? మీ
దైకద దీనసత్ఫలిత మింతకు నాపయి నిందయేటికిన్.

ఉ॥ ఓకమనీయ విగ్రహా! మదార్జితపుణ్యఫలంబుఁజేసియే
నాకిటు సావకాశము ఘనంబయె రాముని సంస్మరింప; ము
క్కాకలుఁ తీరి గర్భనరకంబను బందిగమందు నిప్పుడీ
చీకటికొట్టుకై వెఱపుఁజెందెద నే? కడుచోద్యమయ్యెడిన్

శా॥ ఈరీతిన్ వెఱపింపఁబోలునొకో? మాహిందూ సమాజంబుచే
నారాధింపఁబడున్ సతం బతుల భక్త్యాధీనమైయొద్ది? ఆ
కారాగారము, కాదు, కృష్ణజననాగారంబుదారుండనై
చేరంబంచెద నేను ధన్యుఁడనవాబ్జీ! నిన్నుఁగీర్తించెదన్

గీ॥ దాశరధి దివ్యపాదపద్మంబులాన
కల్లకాదొకపూచికపుల్ల విలువఁ
జేయఁగల అసినైన నార్జింపలేదు
కాపురంబద్దెయింట నిక్కముగమ

గీ॥ కలుగునిల్లాలి మెడను మాంగళ్యమొకటి
ఆర్ష సంతతి శ్రద్ధి పూజ్యంబు, దాని
జోలిపోకుఁడు మీకిదె కేలుమోడ్తు
జప్తుకింకేమికలదు? నిజామువర్య!

ఉ॥ మానవనాథ! యిట్టులనుమానమునీమది నుద్భవించి, యు
గ్రానల తైక్ష్ణ్యమూనె; నుడుకారని త్వన్మతి ధిక్ప్రవాహమం
దే, నడియాసఁగూలి నశియించెద, రాముఁడుమిన్నకున్న; పు
ణ్యానికిఁబోవ పాపమెదురైనది; యేమనవచ్చు దురివ్ధిక్ష.

గీ॥ కలయర్థాగము దాచక తెలిపెనట్లు
కాని, కఠినాజ్ఞ ఁడనుకంపవీడి
చెఱనుద్రోయింపఁ, దనకు శ్రీవరుఁడెదిక్క
టంచు రాఘవునిట్లు ప్రార్థించె నతఁడు.

—♦ సింహేంద్రమధ్యా—రూపకము ♦—

ప॥ నమస్కారమిదోనయ్య-ననుఁబ్రోవుమ రామయ్య ॥

అ॥ ప॥ శ్రమఁబెట్టఁగ నేల? భక్త-చయమనోఽనుకూలశీల ॥న॥

మి॥ పామరమతి నతులపాప-బద్ధుఁడ రవివంశదీప!
కామితమందారా! ననుఁ-గన్న మనసుకరగ దేర? ॥న॥

(1) అవధరించు నావిన్నప-మజ్ఞానముఁబోనడచుచు
భవబంధము లెల్లఁద్రెంచు-పాతకముల మన్నించు ॥న॥
శివకేశవతత్వనామ!-సీతాహృదయాభిరామ
ధవళయశోనిధి! దీక్షిత-దాసపాల! సుగుణజలధి ॥న॥

గీ॥ అతుల శ్రీరామదివ్యనామామృతంబు
శ్రోత లమరత్వసిద్ధి సంస్తుతి గడింప
ద్రిమ్మరించుచుఁజేరె బందిగ, మది భువి
జముని వీటికిఁబ్రాతినిధ్యమువహించు.

సీ॥ దుస్సహాజారత్వదోష నివారణో
త్సాహులై భార్యలఁ జంపువారు
ఇనుపపెట్టెలఁ జిక్కుకొని మూల్గు సిరిచెఱ
విడిపించుచోఁ బట్టుపడినవారు
తతవిప్లవప్రతిష్ఠిత రాజవిద్రోహ
చింతఁ బ్రచారముల్ సేయువారు
కనుఁబ్రామి మూఁడుముక్కలయాటఁ జెరుపరి
చేతి కిలుముపదల్చు జాతివారు.

గీ॥ మత్తుఁగొనఁద్రావి, యాంధ్రవాఙ్మయసముద్ధ
రణము బూతునిఘంటువుల్ వ్రాయువారు
తదితర ఘోరపతితసంతతులఁ గలిగి
కరలు నాబందిఖాన క్రిక్కిరిసియుండె.

గీ॥ అందుఁగన్గొను మతఁడె గోపన్నమంత్రి
లేఖినీ! వానిప్రతిమఁ జిత్రింపఁగలవ?
పదముల[illegible]గూర్చి యిటు మషీపంకసైల్య
మడ[illegible]నక్కట కన్నీరు విడుతువేల?

సీ॥ లలితోర్ధ్వపుండ్రధారణఁ జేసి కలకల
లాడుమోమదియెంతొ వాడువారె
పంచపింజలువోసి బట్టఁగట్టెడుతీరు
మట్టులాగునఁ జిక్కి మాయమయ్యె
ఉత్తరీయమ్ము యజ్ఞోపవీతమురీతి
వైచు నేర్పుపుడు జబ్బానడంగె
నిగళశృంఖలబంధ నియతిఁ గాళ్సేతుల
కడబాటులేని పాత్ర దరఁగె.

గీ॥ చోడియంబలి యొకడొక్క శుద్ధిఁజేసె
కఱకుటానేల యతనికాస్తరణమయ్యె
వక్రగామినియగు కాలచక్రమహిమ
పరమభక్తున కింతటి పాట్లువచ్చె.

శా॥ ఖైదీలందఱఁగూడఁగట్టుకొని భక్తశ్రేష్ఠుఁడా రామదా
సాదిత్యాన్వయమౌళి తారకమునందాసక్తిఁగల్గించి, త
త్పాదాంభోజము వారిహృత్సరసి నిల్పన్ జాలుటన్, మోక్షవి
ద్యాదానంబు సపాత్రమయ్యెనని బ్రహ్మానందముంబొందుచున్.

గీ॥ తన్ను గురుభావమునఁగొల్చుచున్న వారి
చిత్తపరివర్తనకు సంతసించి, రామ
దాసు తద్బంధితులఁగూడి దశరథాత్మ
జాత్ముఁగీర్తించెఁ జెఱసాల సందడింప.

— ధన్యాసి-చతురశ్రగతి —

ప॥ పరాకుసేయక మమ్మేలుకోర-పరమపురుష! శ్రీరఘువీరా! ॥ప॥

అ॥ ప॥ చరాచరాత్మకప్రకృతిసంచార!-సాధుజనావన! నగధీరా! ॥ప॥

(1) మాయామానుషరూప! ధృతచాప!-మారమణా! రవికులదీపా!
ధీయుత! మృదుసల్లాప! హతపాప!-ధిక్కృతరిపుకదనాటోపా! ॥ప॥

(2) తారకనామా? మేఘశ్యామా!-దైవలలామా! శ్రీరామా!
కారుణామృతకలిత సత్ప్రేమ-సూరిహృద్ధామ! సుగుణోద్దామా! ॥ప॥

గీ॥ రాజసేవకు లత్తఱి 'రామ' యన్న
బూతుగాఁదోఁచుచుంటఁ గ్రోధాతిరేక
ముట్టిపడ నొంటరిగఁజేయు నూహ, వేలు
కొట్టమునఁబెట్ట, గోపన్న బిట్టువగచి,

చ॥ పలువురుఁగూడి నీదు భజనంబొనరింపఁగఁజూచి యోర్వరీ
చిలిపితనంబు రాజభట చిత్తములందెటు పుట్టె? నీవయిం
ములకయి ప్రోత్సహించితివ! దోసము; స్వార్థపరత్వమన్న భ
క్తుల సహియింపఁబోరుసుమి! కోపమ? నేనిటులాడ రాఘవా.

గీ॥ కాంచు ముచ్చైస్స్వరంబునఁ గంఠమెత్తి
నిన్నుఁగీర్తింతు; నాపాట నీరవంబు

గాక, తన్నడ్డుకొను పెనుగాలి నైనఁ
జీల్చుకొనిపోయి, మిత్రుల చెవులఁబడును.

చ॥ అనియెలుఁగెత్తి పాడ, భటులాగ్రహ మెచ్చి, బిరాన రామదా
సు నివలకీడ్చి తెచ్చిరటు చూడుఁడు, రాత్రి సకృత్యమక్కటా
కనులనుగ్రమ్మచున్న. దధికారమదంబొకో? చబుక్కు దెబ్బలకఁ
తని సహించుఁబాప మతఁ డల్లదె! రాముని కేడు దీనతన్,

ముఖారి—చతురశ్రగతి

ప॥ కన్నతండ్రి! నన్ని పుడువిడెట్లు-గాసిఁజెట్టుచున్నారో కనిపట్టు

అ॥ ప॥ నిన్నుగానట్టులూరకొనకురా-నిరవధిసుఖదాయక! యుద్దుపడక॥క॥

(1) శుక ప్రుంచి కరినిఁగాచినాఁడను-మాటబూటకం బనిపించుకొనకు
సికపూపువాడకుండ ప్రహ్లాదు-చేటుఁదీర్చినాఁడను బిరుదువిడకు॥క॥

(2) కనుము నాపీపుపెట్ల రక్తమెటు-కాల్వఁగట్టునో నీవొక్కమాఱు
వినుము నామొఱ్ఱ; నీసాధుహస్తమున మేనునిమిర నాబాధతీఱుఁ॥క॥

సీ॥ ఒకయింటివానిఁజేయును నిన్ను నెడియూహ
కాకుజన్నంబుఁ గాచినావ?
'ఆడుగొంతుక హాయి'యని దయావెనుతి కొన
వడి, యహల్యాశాపముడిపినావ?
ఆడుగఁడు రేవుకేవని గుహునకుఁ దర
ణోపాయ మాకిర్యఁజూపినావ?
కడుపుకక్కుర్తి నక్కట యెంగిలిఁగాదని
మెచ్చి శబరికి మోక్షమిచ్చినావ?

అంతమాత్రము నెనరు న్యాయంబులేద?
కుడిచికూర్చుండలేక నా? యిడుమఁ దెచ్చు
కొంటినో రామచంద్ర! నాకంటిదీను
నిట్లుపేక్షించి, 'శీతకన్ని'డుట తగున?

గీ॥ ద్రౌణిబాణానలజ్వాలఁ దాఁకసిక
చక్రిమడ్డిడి శ్రీరామచంద్ర! తొల్లి
ఉత్తరాగర్భరక్షణోద్యోగసరణి
నభయమిచ్చినమాట సత్యంబు కాద?

మ॥ స్మృతియున్నంతకునట్లుఁ భద్రనగవాసీ! పాహిమాం! పాహిమాం!
గతినీవే'' యనియేడ్చి, మూర్ఛఁబడె, హుంకారమై కమ్ముం బొందురా
జతిరస్కారము వాతఁజిక్కి యటు దాసశ్రేష్ఠుఁడవ్వాని కే
మతిమంతుం డపుడూతయైనిలుచు? కర్మన్ దాట శక్యంబొకో?

చ॥ కలకుఁదనంబుతో భటునికాయము వానిని జాతినేలపై
బరబరలాగుచున్ మగుడ బందిగమందునఁ బారవైచి, కే
దారతవమైన మన్నఁగలదో యిటుచేసిన! రామదాసు క్రి
మ్మెఱ స్మృతిరా రఘూత్తముని మానక బాఢఁదోడం గెనీవిధిన్.

— సారమతి-మిశ్రగతి —

ప॥ శ్రీరామా రామా సం-శ్రితసాపారిజాతమా ॥శ్రీ॥

అ॥ ప॥ చేరిమాటలాడ-వేరా? దాసునితోడ ॥శ్రీ॥

చ॥ శౌరినానా రిత్తసంపద-కారుణ్యలహరి! తావకపద
పారసద్వయి వినా, భవసం-సారతారణకు భక్తావన ॥శ్రీ॥

(1) మారాశతాకరా!-మంజుల వాక్పూర!
పారావారగభీరా!-పలుకే బంగారా? ॥శ్రీ॥
క్రూరకర్ముఁడననియ చేర-కుంటివో రవికులోద్ధార
తారతమ్యమిట్టులఁజూపఁగఁ-దగున? నాపై నేటికిర పగ ॥శ్రీ॥

మ॥ వనుఁగావన్ దలకొందువేని, వినుమన్నా! నీదుసత్కీర్తిఁ జా
టునె? వేనోళ్ళ దిగంతరంబుల, నిరటంకంబుగా భక్తర
క్షణ మారామునిసాటిదైవతముఁ డొక్కండైన లేడంచు నీ
వనమానింపకు, మాటఁదప్పుదువె? దేవా! రామచంద్రప్రభూ.

కం॥ అటు రాముని వేడుచు సం
కటములఁబడుచుండె, బందిఖానా, నతఁడు
ద్భటభక్తిఁజేయు కృషులం
దెటులైనను మోక్షమార్గమే చింతించున్.

సీ॥ రాముని నామాక్షరంబు లెక్కింపు
నేర్పుఁజూపిన వచ్చు నేతలోన
ఏకాలమున లయ నీసమ్మెట న్వేయ
పాటమఁగియు నినుము పదును సెడక
పొరతో నేలఁద్రవ్వఁగ నెంతలోతునఁ
దారకి రత్నంబు దారసిల్లు
పనితనం బెట్టులేర్పడ, జానకీపతి
దివ్యవిగ్రహముఁ జిత్రింప నేర్తు

గీ॥ వనుచు గోపన్న కర్మాలయమున, నివలఁ
జింతను మునుంగుఁ దాఁ బని సేయువేళ
గాని, యమకింకర ప్రతిమాను లైన
భటుల యజ్ఞాను లనిన నోర్వంగలేఁడు.

గీ॥ బొండినుకలోన వేసవి మండు టెండ
కదలకటు నిల్వుమని ఘటికాత్రియంబు
ప్రభుఁడు శిక్షను విధియింప బాధపడుచు
దాశరధి నెంచి యిటు రామదాసుఁ డనియె.

—♦ ఆనందభైరవి—సంకీర్ణజాత్యట ♦—

ప॥ నీసాటి వారెవరయ్య శ్రీరామ!
నీలనీరదశ్యామ! తారకనామ!-నిరుపమబలభీమ! ॥నీ॥

అ॥ ప॥ దాసానుదాసుఁడనుకాద?-నిను నే
దయాభిక్షమడుగ, నుపేక్షఁజేసె దీ?-ధరణీపలలామ! ॥నీ॥

మి॥ ఆసమీర నీకన్న వేఱు నా-
కాప్తులెవ్వరున్ లేరనినమ్మికొంటి నిటు

మోసమొదవనఁగాసిఁబెట్టి విశ్వాసమొకనెడప
వలదని కడు వేఁడుచుంటి-భాసురాంగ! మునిహృత్కజ్జభృంగ ॥ని॥

చ॥ ఎవనికులంబునం దుజనియించితి, వాయసమాయశూరుఁడీ
పక్షలు నిజప్రతాపమొక బాపనిపై నెటు చూపుచుండె! నా
రవికిచి నిప్పు నేర్పితివొ! రాఘవ! సికత గాఁడు నేర్పెనో!
వికరమె యుండగ; సాధుజనపీడయె మీబిరుదంబ, తెల్పుమా!

గీ॥ గాలిలో నగ్నిఖండముల్ గలిపివిసరు
క్షేత్రశైశాఖములఁ గన్న జన్మభూమి
లయ్యెనా? తండ్రి! నీనేత్రాంబుజములు
నన్ను నిల్వున దహియించుచున్నవకట.

సీ॥ పలుగుఱా నేలపైఁ బండుకొనుచున్న
ఘాతుకముగు నల్లిపోతు బాధ
ఎలమిగోడకుఁ జేరగిలఁ జూడ, పైనొవ్వఁ
గాఁగుట్టు నీమండ్రగబ్బ బాధ
ఇటునటు తిరుగాడ నెంచఁ బద్మవ్యూహ
ముం బన్ని దోమలు ముసురు బాధ
వాయెత్తి యుబుసుపోవఁగఁ బాడుకొంటకు
బలిమి నోర్మూయు సిభటుల బాధ

గీ॥ అన్నియున్ బాధలే కదా! నన్నయారె!
వెతలవానిగఁ జేసి, కబీరు మోస
పుచ్చిపోయెన? అసలు రాముఁడను దైవ
ముండెనా? యుండి, మొఱవినకున్నవాఁడ?

మాంజు-చతురశ్రగతి

ప॥ ఎందు డాగినావో శ్రీరామ! నా-కుందుఁ దీర్పలేవో, గుణధామ! ॥ఎం॥
అ॥ప॥ సుందరాంగ! కలనైన నీవు నా-కందరాని ఫలమౌనవనియెయుఁగ ॥నెం॥
(1) కనికరింపవేల? నాపైనిటు-కినుపఁ బూనమేలా? భూపాల!
చనువు మీర నిటు వచ్చినా పాట్లు-గనుట కైన నెడతెఱపి లేద? ॥ని॥ ఎం॥

గీ॥ భాగ్యశాలివి! నినురాజభటనికాయ
మడ్డపెట్టునటన్న భయంబదేల?
తరణికులదీప! బంగరు తాళము చెవి
కడకుఁదెఱవదె? యెట్టిబీగమ్మునైన.

సీ॥ వేయేటికింక నా వెతఁదీర్ప నేఁడిటు
సాగిరాకున్న కౌసల్యతోడు
అభయమ్మొసంగి నన్నాదరింపవయేని
అనుజన్ముఁడైన లక్ష్మణునితోడు
అనుకంప నన్నుభద్రాద్రి నీపదసేవ
కల్పింపకున్న సీతమ్మతోడు
నినుఁగన్నులారఁగన్గొనఁగోరు నాముద్దు
చెల్లింపవేని వశిష్ఠుతోడు.

గీ॥ ఇన్ని యెట్టులఁబెట్టి నీకెన్నరాని
బాధ జేకూర్చి, వీఁడపరాధియయ్యె
నంచు రేకాని, తుదకు రామయ్యతండ్రి
నీయుపేక్షకు నిన్నుఁబ్రశ్నింపలేను.

—♦ కమాచి—చతురశ్రగతి ♦—

ప॥ కరుఁగదనీమనసు, అదియింత-కఠినతకేమిసు? రామచంద్ర ॥క॥
అ॥ప॥ పరమపురుష! యిట్లోర్తి నన్యథా-శరణంనాస్తి యటన్నగుణసాంద్ర
(1) నాఁడు రావణుని చెఱ జానకిపడు-గోడుఁదీర్ప నీవెటుపలవించితి
నేఁడు నేనట్టిదుస్థితినినున్న-జాడనెఱిఁగి యేమనియూహించితి ॥క॥
(2) మాఱుపలుక కేమన్న? యిటునాదు-నోరునొచ్చునటు నినుఁబిల్చుచున్న
సారసాక్ష! నీవుతలఁచుకొన్నఁ-దీరదె నాయగడు నీకనుసన్నఁ ॥క॥

శా॥ నాయాంతర్యపరీక్షకెంతయు ననంతా! అష్టకష్టాల ని
ట్లాయాసంబును బెట్టిచూచెదవు, ఛాయాచిత్రకారుండు, తా
నాయుర్దాయము చెల్లఁజీవిని పరివాహప్రారతః, జిత్రముల్
దీయంబోని యుపేక్ష సేయునటు మందీభూతపాపోయ్యఁ దే

చ॥ కడచెను ద్వాదశాబ్దములకాలము; చాలదె? నీపరీక్షకీ
గడు, వలనాఁడు జానకిని, గర్భవతిన్ జననిందసైపఁ బో
కడవినిరోసి పుత్రవతియౌ పదరెండగు నేండ్లకేక దా
కడుదయఁజెట్టఁబట్టినది క్రమ్మఱ; నన్నటు లేలవా? ప్రభూ!

ఉ॥ పాయనికూర్మి నన్ను రఘువర్యుఁడు ప్రోవఁడెయంచు, సత్కృపా
తోయధి! మొండినమ్మకముతో మని యుంటిని గాని యిన్ని నా
ళ్లీయెడ; లేద, యీసరికి నెచ్చటనుందునో! సామి! నాయభి
ప్రాయము మార్చుకొమ్మనెదవా? యిటులేటికి నాన్చి చంపుటల్.

ఉ॥ నీకథలో విశేషముల నేకము, లప్పటికప్డు మెల్చిన
శ్లోకనుపట్టుకీవిని, బలే! చతురత్వముఁజూపి, మాదృశుల్
వాకొనఁజాలనట్టి, రసవత్కవితామృతముల్కఁబోసె, వా
ల్మీకికి లంచమిచ్చితివ? ,మేలుబళా' యన నిన్ను రాఘవా.

కాఫీ–ఖండగతి

ప॥ క్షమియింపుమా రామ-చంద్ర! పామరుఁడేను ॥క్ష॥

అ॥ ప॥ విమలమతీ! నిన్నింక-విసిగింపఁగాఁబోను ॥క్ష॥

(1) నాకర్మమంచిదై-నదిగోరి నన్నిపు
పాకిరక్షింప నీ-సరికె తలఁపకఁబోవు ॥క్ష॥

(2) చెందెబంగారమిడి-నిందసేయఁగ నేల?
సందర్భమెడసి కం-సాలిబత్తునిఁజాల ॥క్ష॥

సీ॥ పలుక, విటరావు, నన్నుఁగాపాడఁబోవు
పూర్వకర్మఫలంబుతప్పనొకో? యోరి
కైనఁ దా మనుభవింపక; దానికేమి
ఒక్కవిషయము మనవి సేయుదును వినుము.

సీ॥ మానవుఁడు తనదు ప్రాణావసానమందు
దేవునదివాంఛఁజేయు, నదానికొఱకుఁ
దినఁగ జిహ్వింపఁచునటు; అట్టితఱి నవర్ధ

వసుసంతతింగాక, తావకపదాబ్జ
యుగళిఁజిత్తంబునిలుప నన్నో మహాత్మ!
ఆక్కటికమూనిదీవించు మధమపత్ను
మింతమాత్రము సమపాయ మేనినెరపు
మేనుచేసిన సేవకు ఋణపడకుము.

— శ్యామాన-రూపకం —

ప॥ తల్లీ! జానకి నీకును-దయరాదా? నామీద ॥త॥

అ॥ ప॥ పిల్లలఁగని పెంచుదాని-యుల్లము కరుణార్ద్రముకద ॥త॥

మి॥ తొల్లి నీవుపడిన పాట్ల-తో నేనిపుడొందునిడుమ
లెల్లఁబోల్చుకొన్న నీక-తెల్లము కాదే కర్తవ్యము? ॥త॥

(1) రాముని కన్న గుండె లేదు-రమణీ! నీకుండకపో
దేమన! నరశరీరిణి-వీవాతని కగుటయెకత
మామాటయసత్యము, కుడి-యెడమ, యెడము కుడులైనన్
మమహాశ్చర్యమహిమ-నీకుగనికిఁ గలుఁగకున్నె ॥త॥

ఉ॥ దీనదనాట నీపతిని దిక్కుగ మొక్కుగ నెంచి, కష్టసం
తానముఁదీర్చిపోవుమని తల్లిరో! వేయివిధాల నేడ్చితిన్
గాని, రవంతయేని కొనికారముఁజూపఁడు వాఁడు; చెప్పవే
జానకి! రామచంద్రుఁడు ప్రశాంతిగనుండెడివేళఁజూచి నీ
వైనను, నాడుదానివౌ హృదయంబతికోమలమంట వింటిఁగా
దేని, మహాత్మ నీచెఱఁగ్రహించి నశించెద నేమిసేయుదున్.

పాతకిరావణాసురుని బాధసహింపఁగనోడి ఖేచర
వాతము మొఱబెట్టుకొనరాఁ బతినిదముమునింగియుండ, నీ
వాతఁడి వారికష్టము నివారణ నేఁజెఱఁజిక్కియేనియున్
జేతునటంచు, ధైర్యమును జెప్పిననాటి కృపాకసొక్తియే
సీతమతల్లి నామనవి సేతకుఁగారణమయ్యె నమ్మవే.

గీ॥ ఔను, మాయమ్మ సీత! మీయాలుమగలు
చదువుకొన్నార లోకపాఠశాలలోన
చాల తెలిసె; తిన్న యింటివాసాల లెక్క
పెట్టు మీబుద్ధి; నాయుసుర్గొట్టుకొనుఁడు.

గీ॥ బందిఖానానుజిక్కి చావమను బ్రహ్మ
వ్రాతకేడ్వను; జానకీరాములొక్క
భక్తునిడుమలఁదీర్పఁ బాల్పడకపోయి
రనెడి మీభావినిందకే నడలువాఁడ.

గీ॥ ఆగతిని రామచంద్రవియోగతప్తుఁ
డగుచు గోపన్న యున్మాదమతిశయిల్ల
బందిగమ్మునఁ జిత్తవిభ్రమముఁజెంది
పలుతెఱంగుల నొకనాఁడు కలవరించె.

—♦ ఆఠాణా-ఖండగతి ♦—

ప॥ నాకనులఁగట్టిన-ట్లే కానఁబడెడు నీ
యాకారమదిగో! రా-మా? నిన్ను విడువఁబోను-నీవాఁడను నేను ॥నా॥

అ॥ ప॥ పోకుపోకింకెట్లు-పోనేర్తు శోకద్వారమేక[illegible]దీనే
నీకడ్డునిలకుందునా?-ఈతరుణము వృథాచెడఁగొట్టుకొందునా? ॥నా॥

(1) ఒకటనీచేయి, యిం-కొకట నీవ్రాయి, వే
ఱొకట నింకొకటియై-రకరకంబులఁదోతువా?-ననుమాయఁ జేతువా?
ఆకట! నీవింద్రజా-లికుఁడ వంచెఱుఁగ, మా
మకరక్షణోద్యోగ్య-మిఁక నైనవహియింతువా?-నామొఱ నాలింతువా?॥నా

సీ॥ ఔనది నీమందహాసమా? ఒకచిన్న
వాతాయనమునుండి వచ్చువెలుఁగు
నీదక్షిణాకరంబు కాదేయద్ది? కవాట
మునఁ జెక్కుచెదరని యినుపకమ్మి
అది నీమహైకాంతియా! రవివెలుపున
నిటుడాగు కత్తికిచీకటులగుంపు

స్వామి! నీప్రభుల నత్యమయ్యద్ది? నీగుండె
జాలికిఁజెందిన జాతిగోడ.

గీ|| వట్టివిభ్రాంతికాని, నాయట్టిభాగ్య
హీనుఁడెవ్వఁడు! మానులకైనఁజిక్కఁ
బోని నీవేడ! నావెఱ్ఱి మానలేక
నిన్నుతలపెట్టుచుందు మన్నించు రామ.

శా|| లాఠీదెబ్బలకోర్వఁజాల నిఁక రారాతండ్రి, వేవేగఁ దో
డ్పాటుంజూపఁగ; వచ్చువచ్చు, విలసద్భక్తిన్ శతుల్ సన్మౌళి
ట్లాటోపంబున మ్రోయుచుండిరెటో పూజ్యంబౌట కీదేహ. మీ
వ్వీటన్ నీదు మహోత్సవంబున కిదే భేరీసునాదా; రాఘవా!

గీ|| ప్రభునియుద్దేశమేమొ, యిప్పటికిఁదెలిసె
నిట్టివిచ్ఛిన్నగతి రాఘవేంద్రుకృపను
గోరియాచించు నంజలికోఱకుఁగాదె
కేల్గవఁదగిల్చినాఁడు సంకెళ్ళనాకు.

గీ|| కావుకేళ్ళాలు, చిమ్మనగ్రోవులివ్వ
తనువు కాదయ్య యిదివసంతంపుబిందె
రక్తమౌనె వసంతము? రామ! నీకు
వాసిఁజూపదు చైత్రోత్సవంబు నేఁడు.

గీ|| గుజగుజాలివేటికో రామ! కుండపగుల
గొట్టినటుచెప్ప, మాచెప్ప వట్టిదేమొ
నామెదడుచెడెనొ నీదు ధ్యానమునకు
ఏమటిలనీక నన్నాచు దోమలరొద!

ఉ|| వెండియుబంగరమ్ము ప్రభవించెడితావది! పట్టురామ కం
దుండిజనింప నేర్చు, కడకొప్పఁగ దేహవశించి, యుంకువ
నుండదు, వట్టిమృత్తిక యనూనపదార్థము; తత్ఫలంబు
కుండయుముండ నీచమనుకొందువె! వాకిటిపూజలందుచున్.

గీ॥ మానన్న నీదివ్యమూర్తి. నుతుఫుల్లపుష్ప
సంచయముఁగూర్చి తెచ్చి, పూజించుకొంటి
నిపుడు నీభావనామూర్తి హృదయపీఠిఁ
జేర్చి, జీవసుమాల నర్చించుకొందు.

—♦ మంజరి–జింగళ ♦—

అత్తెఱంగుభక్తు హ్యన్మోదంబున-నవనిసురుం డల్లాడ
పొత్తువడవచ్చె నిమరయన్నాళ్ళ-కత్తఱినెవానితోడ
సీతాలక్ష్మణసహితుఁడై రాముఁ-డే తెంచి కలఁగఁదోఁచి
ఆతతప్రేమ దాసునకిట్లనె-నభయహస్తముఁజాచి.

—♦ శ్రీరాగము–రూపకం ♦—

ప॥ భాగవతాగ్రణి! ననునీ-పగవానిగ నెంచకుమీ
అ॥ ప॥ వేగిరపడ కర్మమనుభ-వింపక తీరునె? వినుమీ ॥భా॥
చ॥ నేఁ గహనావాసకష్ట-నిచయంబునఁ దవిలినకథ
ఓగాములు నిజకృతక-ర్మాధీనము లనుట కెకద ॥భా॥
(1) కారాగృహమున నీపడు-కడగండ్లనుగనియు నిట్లు
లూరకుంటినని కలఁగకు-మోయి! వెల్లడింతుగుట్టు ॥భా॥
నీరీతిఫలించెఁ బూర్వ-మీవు పంజరమునఁబెట్టి
కీరమ్మును బెంచు పాప-భారమ్మిటుఁ బూంచిపట్టి ॥భా॥

గీ॥ భక్తమణి! నీదు దుష్కర్మఫలముడుల్లె
బంధనవిముక్తి నీవు పెల్లిఁ బడయఁగలవు
రాఘవున దప్పుతీర్పుభారము; నిరాశ
నడలకెంచుఁ దిరోహితుఁడయ్యె నంత.

సీ॥ తళుకునిగ్గుల బుటేదారి పనితనంబు
కైవేయు కుచ్చుపాగాలతోడ
బలితంపు కోదమకండలఱివి లోనుండి
తేలించు నంగరఖాలతోడ

"గోపనసర్కారు" గుఱ్ఱపుఁజూపెడియుక్క—
రాలబిళ్ళల ,దవాలీ'లతోడ
రాచకొలంపు మర్యాదఁజిత్రించు, ఛెం
గావిపంచె విరుపుగట్లతోడ.

గీ॥ కాళ్ళకోళ్ళ బిగింపులఁ గటితటంబు
లొరసి యొఱడాగి పేళ్ళలు ఖడ్గముతోడ
మించి, భటవృత్తిఁజేసి జీవించు నన్న
దమ్ములిద్దరు యౌవనోత్సాహకరులు.

సీ॥ చక్కఁదనంబులోన, గుణసంపదయందున, రూపురేఖలం
దొక్కనిఁజూడఁజాలును, మరొక్కనిఁజేయుగఁజేసి చూడఁగా
నక్కఱయుండ, దన్నది రవంతగ చామనచాయ, వారలే
లెక్కకునైన, నుత్తమకులీను, లపూర్వతిదివ్యతేజులుర.

గీ॥ ద్వారపాలురనంపి, నవాబనుజ్ఞ
వడసి, యొడ్డోలగముఁజేరి, బత్తిమై, స
లాములొనరింప, తేఁజబ్బురమున వారి
గాంచి, ప్రశ్నించెఁదగురీతి గౌరవించి.

—♦ మలయమారుతం—రూపకము ♦—

ప॥ ఏదేశమువారు మీర—లిటకేటికి వచ్చినారు
అ॥ ప॥ సోదరులా? భటవృత్తి మి—మ్మాదరింతు, లేభూదార ॥ఏ॥

రా. ల:—(1) రామదాసభటులము, భ—ద్రాచలవాసులము మేము
రామాజీ! లక్ష్మాజీ!—నామంబుల నెగడినాము ॥రా॥

నా:— (2) పైసకుగతిలేని బోడి—బాపనిసేవకుల మీరు?
మాసముత్తునుందు రఘురాటా—మాటలాడుచున్నా ॥ఏ॥

రా. ల:—(3) నమ్ముఁడతనియింట, నూడి—గమ్మొనర్పఁగోరి మేము
సొమ్ముననకున్ గాదు, ప్రసా—దమ్మునకే కుదిరినాము ॥రా॥

తా:— (4) అంగిలి లేకుండ ద్రిమ్మింగె- నా యుఱ్ఱత్తులు మా ఖజాన
దొంగవాఁడు; వానిభటుల-కుంగల నేర్పెందులోన ॥నే॥

రా. ల:-(5) దాపరీఁడు కాఁడు, భాగవ-తాగ్రగణ్యుఁడతఁడు చూఁడు
కాపట్యమెఱుంగఁబోఁడు-భూపతీ! కడుమంచివాఁడు ॥రా॥

తా:— (6) పొగిడిన నేమయ్యె? ముక్తిఁ-బొందునె? వాఁడందుచాక
సుగపడు యోగమెది లేక-చూపించెద నామజాక ॥ఏ॥

రా. ల:-(7) అప్పుఁదీర్చి యొడయని చెఱఁ-దప్పించెద మిపుడె నమ్మ
చప్పున నెంచుకొని రశీ-దిప్పింపుము; యిదిగో సొమ్ము ॥రా॥

ఉ॥ కన్నకుమారుతో సమముగా మముఁ బెంచె, జవానులన్న మా
టెన్నఁడు లేక; నీతఁడట కీడ్పడగా దయసేయకున్న, మా
కన్నులలో దరిద్రత మకామొనరింపదె? పూజ్యుఁడట్టి గో
పన్నక? యిట్టి కష్టము నృపా! విపరీతము కాదె? దైవమున్.

ఉ॥ తింటిమి వాని యుప్పు, తరితీపు వహించిన నుండఁబోరు మా
వంటి కృతఘ్నులిట్టి తతి; వంశము నిల్చునె? మూట్టినెత్తియిం
టింటను, నూరనూరఁగడ కెట్టులో గోపనయప్పుఁదీర్పలే
కుంటిమి; ద్వాదశాబ్దములకున్ ఫలియించెను మాశ్రమంబులు

గీ॥ భూతవైద్యాన కొంతసొమ్మును గడించి
మాకు సాహాయ్యపడె "హనుమంతరావు
పంతు"లను భక్తుఁడొకఁడు, గోపనకెనుంగు
చెల్మికాఁడును భద్రాద్రిసీమవాఁడు,

మ॥ అనుచున్నంతనె మాయమయ్యెను సదస్యానీక, మాయోలగ
మ్మున నేఁడొక్కఁడె జాగ్రతఁగలఁడు, నమ్మండొక్క శ్రీ [వ్యక్తి, తాఁ
గనులన్ దోఁచి, యదృశ్యమయ్యెనె! తటిత్కాంతిన్ బురాణించు, దా
ధనమాల్లిత్తు అదెట్లువచ్చెనటు, నంతా వింతగా నొప్పఁగన్.

గీ॥ వింతలో వింత కాదె? పృథ్వీవిభుండు
పూర్వజన్మపుసంస్మృతిఁ బొంది వేగ

గద్దెడిగివచ్చి రామోజి మునుబడుగు
దమ్ములకు వ్రాలియిట్లు ప్రార్థనమొనర్చె.

—• చక్రవాకము-మిశ్రగతి •—

ప॥ పరమపావనారామ!-భద్రగిరధామ! త్రిజగత్సార్వభౌమ ॥ప॥

అ॥ ప॥ శరణు తారకనామ!-జనకజాభిరామ! పాతకవిరామ ॥ప॥

చ॥ కరుణాకర! తొల్లిటి నామనఃపూర్వకర్మమిన్నినాళ్ళకుఁ దీరెన?
వరదాయక! తావకదర్శన-భాగ్యమహా హా! నేటికిఁ జేకూరెన? ॥ప॥

సీ॥ సందియమేమి? నిశ్చయము, తండ్రీ! నేను
పూర్వభవంబున భూమిసురుఁడ
కాశికాపురి కురంగట నొక్కదివ్యలిం
గార్చన, నింద్రపదానుభవముఁ
గోరి చేసితిఁగాని, కొంతవడి తాలిమి
జలభాండమొండు విసరితి లింగ
మౌళి, నెన్నాళ్ళకుమాపతి దర్శన
భాగ్యలేశమ్ము చేపడమి విసివి.

గీ॥ శంకరుండట్టి కోర్కెల సాక్షాత్కరించి
కనికరంబుట్టిపడఁగ నిట్లనియె నీవు
పద్దశ్రమమెల్ల వేగిరపాటుకతన
బూదిఁబోసిన పన్నీరుపోల్కిఁజెడియె.

—• మంజరి-నాయకి •—

సకేంద్రపదవి దుర్లభమికఁ తా-సిపాయై ధరమీఁద
గొండువూడిగము పలువురచేఁగలిమి, బలిమి, మరియూర
మ్లేచ్ఛజన్మమున నిమడుతన-మ్మేకతమా; నన్నుఁగనుట
పాంచాభవయ్యును గోబ్రాహ్మణస-ద్భక్తి మెలఁగఁగలవటం.

గీ॥ కోరి, నిర్భాగ్యముఁ జెమ్మకొన్న, మూర్ఖ
తకువగలి, బాష్పధారఁ బాదములఁగడిగి

దేవ! భవతారణమ్ము నాకేవిధమ్ము
కలుగఁగలదనివేఁడ, ముక్కంటిపలికె.

ఉ॥ „కర్మకువశ్యులెవ్వఁగనుగాని, కలంగకుమోయి! వత్స! నీ
కర్మిలి రామదర్శనమహావిభవంబు లభించు, ధాత్రి నీ
ధర్మమునిర్వహించునెడఁ దానఁదరింతు"వటంచుఁదెల్పె నీ
మర్మమెఱుంగఁగంటిని రఘూధవ! నాపరితాపమార్పవే?

కం॥ అనవిని రామోజీ „యో
జనవర! జన్మాంతమందు సాయుజ్యంబుం
గాంక్షింపు మత్కృపామహి
మను, ధారుణి నేలుచుండుమా" యనునంతన్,

గీ॥ స్వప్నమటుతోఁచెనంతయు క్షణములోన
మాయక్రమ్మట నెప్పటిమాదిరి యయి
ఆరులక్షలధనముఁ దానందుకొని, న
వాబుసంగె రశీదు గోపనభటులకు.

గీ॥ సంభ్రమానందపారవశ్యములఁగూర్ప
రామదాసునుజేరి సర్కారుబంట్లు
బంధములడుల్చి యతని భూపాలసముఖ
మునకుఁగొనివచ్చి రందలమ్మెపయి, నపుడు.

శా॥ తానీషాయెదురేగి దాసుని సమీద్యత్ప్రేమ నాశ్లేషణా
నూనప్రక్రియ గారవించి, కడుసంతోషమ్ముతో గద్దెనా
సీనుంజేసి, మృదూక్తిఁబల్కె „గుణరాశీ! తప్పుమన్నించు మ
జ్ఞానప్రేరణ సాధుపూరుషుని రోసమ్మాని కారించితిన్.

—♦ దేవగాంధారి-రూపకం ♦—

ప॥ అన్నా! నాపాపమెన్నఁ-దలవియె? రాజసముతోడ ॥న॥
అ॥ ప॥ పన్నెండ్లేండ్లటు నినుచెఱ-బాధల నలయించినాఁడ ॥న॥
(1) అపరాధిని సిదుసత్క్రియాచరణ నెఱుంగనైతి
కృపేణుఁడనై ధనమె కీర్తికిఁగతియని మోసపోతి ॥న॥

(2) మనయిద్దఱు రక్షితుఁడు రాముఁడని నీవు వచింపనాఁడు
వినవైతివి తద్యథార్థమును గ్రహించుకొంటివే ||ద||

సీ|| రామోజి లక్ష్మోజి నామధేయులు, నిన్ను
నమ్మినబంట్లు ధనంబొసంగి
కొనిరిరశీదు, నాకనుగవ మిరుమిట్లు
గొలుప విద్యుల్లతవలె మిటారి
యొకతె కాన్పడి దిచ్చి మొకమయ్యెనంతలో
నదియేమి దైవమాయయొ యెఱుంగ
నేలాను మఱపించె నల్లనిరామోజి
జ్ఞప్తిసేదాపైన జరిగినపని,
గీ|| కాని నాపాలి, పాదరత్నలను ముల్లె
కొనువెంగటనుంట యబ్బురము కాదె?
రామభక్తశిఖామణీ! నీమహత్వ
మరయఁజాలక నేను పామరుఁడనైతి.

ఉ|| శ్రీరఘురామభక్తకులశేఖర! భద్రనగంబునీకు జా
గీరుగవ్రాసియిచ్చితి సుఖింపుము; చైత్రమహోత్సవంబు మా
పేరనొనర్పుమీ, వలయు పెన్నిధినంపుచునుందు, మెప్పుడీ
పూరిమివృద్ధినొందమనకున్ జగదీశ్వరుఁడోము గావుతన్.

— ద్విపద —

అనవిని, యేలిక యడుగులవ్రాలి
వినయమ్ము మెఱయ గోపనభక్తిఁదూలి

— సురట - చతురశ్రగతి —

ప|| ధన్యుఁడవైతివి తానిషా! రామదర్శనమున్న బహుజనపోషా ||ధ||
అ.ప|| మాన్యచరిత! నీపూర్వపుణ్యమసమానమహహా! మృదుతరభాషా ||ధ
రామోజీ కాఁడతఁడు, విను, దాశరథి; లక్ష్మోజీనామమునఁ జెల్లె
స్వామితి; నీదు కనుల భ్రమముంచు చానకిక్యముగ సీతమ్మతల్లి ||ధ

(2) కడకుఁ ద్వత్పదరజోలేశమున-కైన నీడురానేర్తునో! నేను
పుడమి నేఁడ! నన్నుగ్గడింప కీ-పొగడ్తకింతయు నర్హుఁడనుగాను ‖భ

ఉ‖ ఎన్నఁడు నాతపంబు ఫలియించి, రఘూత్తము దివ్యమూర్తి నా
కన్నులకర్వు తీరఁ గనఁగల్గు నదృష్టముఁ జూఱఁగొందునో
పున్నెపుఁబ్రోవ! నన్నెతలముంచితి నంచు దపింపఁబోకు, మే
మన్న, విధిన్ జయింపఁగలమా? సెలవీయుము పోయివచ్చెదన్.

చ‖ అనుచు నవాబు నెంతొ కొనియాడి, బహూకృతులంది, వేడ్క-భ
ద్రినగముఁ జేరి, పౌరగణరంజనముం బొనరించి, యాలయ
మ్మునకుఁ బిఱుంద నాత్మసతి, పుత్రుఁడు రాఁజని తన్మయత్వమున్
గని వినుతించె రామపదకంజములన్ నుదరాన మ్రొక్కుచున్.

—♦ కేదార-చతురశ్రగతి ♦—

ప‖ కనికరమున ననుగాచెడిదేవుఁడ-వని నెఱనమ్మితిరా, రఘువీరా ‖క‖

అ‖ప‖ మనసిజరూప! నే మునుసలిపినపాప-మనుభవించితిగద రా-శ్రుతి
[సంచార ‖క‖

(1) కల్లజగము నాకమితానందముఁ-గలిగించునె యన్న? మేలగునె చెఱకన్న
నొల్లనొల్ల నీపదసాన్నిధ్యము-నొసఁగి ప్రోవవేల? దీక్షితపరిపాల ‖క‖

సీ‖ మాటతేటకు మాఱుమనువగు పరుషవా
గ్డిమ నన్ నేఁడు వాయడఁచునాఁడు
తృష్ణచల్లారఁ గవోష్ణరక్తముఁ గ్రోలి
నెంచి నన్ భటులు హింసించునాఁడు
క్రిమికీటకాదు, లుత్కృష్టమానవజన్మ
మలఁతిగా నాగుండె దోలచునాఁడు
వైద్యసహాయమావంతయు లేక నే
నామయంబులఁ జిక్కియడలునాఁడు.

గీ‖ నన్ను నేఁగాచుకొనుదారి తెన్నుఁ గనక
'పాహిమాం! పాహి!' యని స్వార్థపరుఁడనగుచు
నిన్ను శ్రమపెట్టినాఁడ, మన్నించు మిపుడు
రమ్యగుణసాంద్ర! మాయయ్య రామచంద్ర!

కం॥ఆరీతిఁ గొంతకాలము
శ్రీరామునిసేవఁజేసి చేరె వికుంఠం
బారామదాసు భక్తిన్
దారకము జపించుకొంచు దాశరథికృపన్.

మ ం గ ళ హా ర తి

—♦ సురట—ఖండగతి ♦—

ప॥ జయమంగళం రామచంద్రాయ, సుగుణవి-స్తారాయ-ధీరాయ జయ [మంగళమ్ ॥జ॥

ప॥ జయమంగళం యశ-శ్చంద్రికానికరాయ, జానకీనాథాయజయ [మంగళమ్ ॥జ॥

(1) రవివంశకలశాబ్ధి-రాకాశశాంకాయ- రాజీవనేత్రాయ - జయమం [గళమ్ ॥జ॥

భవపాశనాశాయ - భక్తవ్రజేశాయ - పట్టాభిరామాయ జయమం [గళమ్ ॥జ॥

శ్రీరాజగోపాలార్పణమస్తు.

ఉ॥ బాలుఁడు దీక్షితాఖ్యుఁడతిభక్తి మెయిన్ రచియించి, రాజగో
పాలునకంకితంబిడె, కృపాపరిపూర్ణములౌ తదీయ దృ
గ్జాలములాతగా భయదసంసరణోదధిఁదాటు; నీతివి
ద్యాలయమైన యీచ్చరితమార్యుల సమ్మతమున్ గడించుతన్.

సంపూర్ణము

కం॥భద్రగతి నచ్చుపని నే
ఛిద్రములొదవనటుసల్పు సీతారామా
ముద్రణశాలాధిపులు
న్నిద్రయశస్కులు కీర్తనీయులు నాకున్.

శోధనపత్రము.

పుట	పంక్తి	అసాధువు	సాధువు
4	3	మమమలం	విమలం
6	24	త్వత్కృపా	మీకృపా
8	12	ఝురి	ఝురి
10	4	పేరిడి	పేరి
13	10	వీవు	వీపు
14	6	ఫలించి	ఫలియించి
15	9	నిష్ట	నిష్ఠ
,,	14	వినమ్రుఁడై	వినము్రఁడై
20	25	విద్యాదిను	విద్యయను నొక్కడి
23	17	బళిహారి	బిళిహారి
,,	21	క్రీ	క్రీరి
25	23	నీదప	నీపద
27	3	మిరుహాముల	మిరుహామ్ముల
35	13	వహించి	వహియించి
38	12	రామా	రమా
42	5	రామా	రామ
50	9	జాత్ము	జాతు
,,	13	పాత	పాప
50	26	గిక్రింత	గీరింతు
52	15	క్రితసా	శ్రిత
57	25	దైర్యము	ధైర్యము
,,	,,	యె	యే

కొన్నిచోట్ల (ఁ) పొల్లునకుమారు (ఁ) పొల్లు పడినది. ఇంకా తెలియక ఉన్న క్షమింతురుగాక.

